

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Факультет геоінформаційних систем та управління територіями

(повне найменування інституту, назва факультету)

Кафедра геоінформатики і фотограмметрії

(повна назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломного проекту (роботи)

освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

«Використання природного потенціалу Норвегії для розвитку туризму»

Виконала: студентка 4 курсу, групи ТУР-21

Напряму підготовки: 24 «Сфера обслуговування»

спеціальності: 242 «Туризм»

(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)

Подвайцатнік А.Т.

(прізвище та ініціали)

Керівник ст. викладач Кучеренко Н.М.

(прізвище та ініціали)

Рецензент к.т.н., доц. Лазоренко Н.Ю.

(прізвище та ініціали)

Київ - 2025 року

3.1. Основні туристичні напрямки, пов'язані з природними ресурсами (екотуризм, активний відпочинок, екстремальний туризм)

3.2. Інфраструктура природного туризму (готелі, кемпінги, туристичні маршрути)

3.3. Проектування нового маршруту Норвегією

Висновки

5. Перелік графічного матеріалу

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 22.02.25

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Завдання на дипломну роботу. План роботи	24.02.2025	
2.	Вступ і перший розділ	17.03.2025	
3.	Другий розділ	14.04.2025	
4.	Третій розділ	12.05.2025	
6.	Висновки	12.05.2025	
7.	Розробка графічного матеріалу	15.05.2025	
8.	Оформлення пояснювальної записки	04.06.2025	
9.	Подача проекту на попередній захист та рецензування	02.06.2025	

Студентка

(підпис)

Подвайцатнік А.Т.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Кучеренко Н.М.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи природного туризму

1.1. Поняття природного туризму, його особливості та історія.

1.2. Види природного туризму та їх популярність у світі

1.3. Роль природних ресурсів у розвитку туристичної галузі

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. Природний потенціал Норвегії як основа розвитку туризму

2.1. Географічне положення та природні умови Норвегії

2.2. Природно-заповідний фонд Норвегії (національні парки, заповідники, фіорди)

2.3. Кліматичні умови та їхній вплив на туристичну привабливість

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. Використання природного потенціалу Норвегії у туристичній індустрії

3.1. Основні туристичні напрямки, пов'язані з природними ресурсами (екотуризм, активний відпочинок, екстремальний туризм)

3.2. Інфраструктура природного туризму (готелі, кемпінги, туристичні маршрути)

3.3. Проектування нового екскурсійного (або туристичного) маршруту Норвегією

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Вступ

Норвегія дивує своєю унікальною природною красою, яка стала ключовим елементом розвитку туристичної сфери. Завдяки своїм фіордам, гірським масивам, полярному сьйву та багатій природній спадщині, Норвегія щорічно приваблює мільйони туристів. Водночас, зростаючий інтерес до екологічно відповідального туризму сприяє активному використанню природного потенціалу країни для забезпечення сталого розвитку цієї галузі. Норвегія приваблює туристів своїми вражаючими природними ландшафтами: фіордами, північним сьйвом, своїми горами та водоспадами. А наприклад, Швейцарія, приваблює Альпами — це її головна туристична родзинка. Катання на лижах, альпінізм, трекінги та курорти (Церматт, Санкт-Моріц) - ось візитна картка країни. А у Ісландії природний потенціал це - вулкани, гейзери, термальні джерела та льодовики. Наша країна також може похвалитися своїм природним потенціалом це : Карпати, Азовське та Чорне моря Поділля, Буковина, Шацькі озера, Бузький гард, Асканія-Нова.

Природні ресурси Норвегії є не лише важливим фактором залучення туристів, а й основою для формування конкурентоспроможного, екологічно чистого та економічно вигідного туристичного сектору. Вдалі практики Норвегії можуть стати прикладом для інших країн, які хочуть розвивати туризм, зберігаючи при цьому природне середовище.

Мета роботи – дослідити, як природний потенціал Норвегії використовується для розвитку туризму, проаналізувати його основні складові, оцінити ефективність заходів із збереження довкілля та визначити перспективи подальшого розвитку туристичної галузі країни.

Для досягнення цієї мети визначено такі завдання:

1. Охарактеризувати природно-географічні особливості Норвегії, що сприяють розвитку туризму.
2. Дослідити основні види туризму, що базуються на природних ресурсах країни.

3. Визначити перспективи використання природного потенціалу для подальшого розвитку туристичної сфери.

Об'єктом дослідження є природний потенціал Норвегії,

Предмет дослідження - використання природного потенціалу для розвитку туризму в Норвегії.

Практичне значення роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів для покращення туристичних стратегій як у Норвегії, так і в інших країнах із аналогічними природними умовами.

Отже, дослідження дасть змогу глибше зрозуміти взаємозв'язок між природними ресурсами та туристичною діяльністю, а також запропонувати ефективні моделі розвитку екологічного туризму, що можуть слугувати орієнтиром для інших держав.

Розділ 1. Теоретичні основи природного туризму

1.1 Поняття природного туризму, його особливості та історія

Природний туризм(екологічний туризм) - це відповідальна подорож до природних зон, яка сприяє збереженню навколишнього середовища та підтримує благополуччя місцевого населення. Під час подорожі люди намагаються мінімізувати шкідливі викиди в атмосферу.

Природний туризм - це не просто відвідування природних пам'яток, а екологічно усвідомлене ставлення до них. Це альтернатива масовим подорожам, коли тисячі людей відвідують місце відпочинку день у день і не замислюються над тим, як вони впливають на навколишнє середовище.

Так називають подорожі до місць, де збереглася первозданна природа, але без шкоди для неї. Термін «екотуризм» з'явився ще у 1980-х, його вигадав архітектор з Мексики Гектор Себальос-Ласкурайн. Він запропонував новий формат проведення часу: відпочивати без шкоди для навколишнього середовища, а в чомусь заради природи навіть відмовитися від звичних благ цивілізації та комфорту.

Ідея мексиканця прижилася, і вже 1990 року з'явилося Міжнародне товариство екотуризму. У ньому розробили основні правила та критерії екологічної подорожі, які є актуальними до цього дня.

Рис.1.1 Екотуризм у Норвегії

Подорожувати лише там, де збереглася природа, не чіпана рукою людини. Тому основними локаціями для екотуризму можна сміливо назвати природні території, що особливо охороняються: національні парки, заповідники. У Норвегії станом на останні роки нараховується: 47 національних парків (включно з 7 на архіпелазі Шпіцберген), близько 3 000 природоохоронних об'єктів загалом.

Відвідування заповідних місць має відбуватися без наслідків. Наприклад, не можна залишати сміття після себе або збирати гриби та ягоди, якщо це заборонено, а табір можна розбивати лише у встановлених місцях.

Ідеальний варіант, коли від екомандрівників є користь. Приклад — відвідувачі заповідника оплачують вхідні квитки до заповідника та екскурсій, а на ці гроші адміністрація купує обладнання для вивчення мікроклімату. Або мандрівники можуть стати волонтерами та допомогти навести лад у заказнику.

У «зеленому» турі потрібно не лише відпочивати, а й пізнавати природу. Це означає, що, опинившись у дикій природі, важливо як насолоджуватися її красою. Паралельно постарайтеся дізнатися про історію території, її проблеми та способи їх вирішення. Для цього можна сходити до музею природи: вони є у багатьох заповідниках та нацпарках. А також пройтися екотропом разом із

співробітником території, що особливо охороняється, який розповість докладніше про резерват.

У збереженні та розвитку природи мають брати участь місцеві жителі: вони можуть працювати гідами на території, організувати доставку мандрівників у віддалені куточки або робити сувеніри з натуральних матеріалів.

«Екотуризм – це природо-орієнтований туризм, що включає програми екологічної освіти та освіти та здійснюється відповідно до принципів екологічної стійкості». Національна Стратегія екотуризму Австралії, Департамент туризму, Канберра, 1992.

Міжнародний Союз охорони природи (МСОП) під екологічним туризмом розуміє «подорож з відповідальністю перед навколишнім середовищем по відносно непорушеним природним територіям з метою вивчення та насолоди природою та культурними пам'ятками, що сприяє охороні природи, надає «м'який» вплив на активне ними переваг від цієї діяльності» (Ceballos-Lascurain, 1993a).

Подібне визначення дає Міжнародне товариство екотуризму (The International Ecotourism Society): «Екотуризм – це відповідальна подорож у природні території, що сприяє охороні природи та покращує добробут місцевого населення».

Відомо і визначення «туризм, що включає подорожі до місць з відносно недоторканою природою з метою отримати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості даної місцевості, який не порушує при цьому цілісності екосистем і створює такі економічні умови, за яких охорона природи та природних ресурсів стає вигідною для місцевого населення».

Існує і простіше визначення: «екотуризм - це природний туризм, що сприяє охороні природи» (Всесвітній Фонд дикої природи, Воо, 1990).

Отже, відмінні риси екотуризму полягають у тому, що він стимулює і задовольняє бажання спілкуватися з природою, запобігає негативному

впливу на природу та культуру і спонукає туроператорів та туристів сприяти охороні природи та соціально-економічному розвитку.

Отже, екотуризм є важливим компонентом сталого розвитку природних територій.

Неважко помітити, що в основі більшості визначень екотуризму містяться або мета досягнення стійкості, або засоби досягнення цієї мети, чи то «мінімізація негативних впливів на природне та культурне середовище», «посилення економічної віддачі на благо охорони природи» чи екологічну освіту. Тому Крег Ліндберг (Lindberg et al., 1998) пропонує використовувати простіший і загальніше концептуальне визначення: «екотуризм – це стійкий і природно-орієнтований туризм і рекреація». Стійкість ж у туризмі має на увазі позитивний загальний баланс екологічних, соціально-культурних та економічних впливів туризму, а також позитивний вплив відвідувачів один на одного. Таким чином, ті види туристичної діяльності, які мають найвищий сумарний позитивний ефект з погляду екології, економіки та соціального розвитку, є стійкішими.

Концепцію екотуризму можна як набору принципів, застосовних до будь-яким видам туризму, що з природою, зокрема і досить «масовим» (Вестерн, 1993).

Історія природнього туризму

В античні часи люди найчастіше переміщалися з причин, пов'язаних із торгівлею, війною, місіонерством та освітою. Заради розваги відвідувати інші місця могли лише представники політичної еліти. Стародавні єгиптяни, греки та римляни створили першу у світі інфраструктуру для поїздок, у тому числі кам'яні дороги.

З початком промислової революції у XVIII-XIX століттях подорожі стали доступні широким масам - цьому сприяли залізниці, пароплави та перші автомобілі. У XX столітті туризм остаточно став індустрією, що дозволяє вибирати з багатьох опцій - від пляжів Середземномор'я до круїзів Амазонкою.

Проте промислова революція призвела і до негативного наслідку — через забруднення повітря та вирубування лісів активними темпами змінювався клімат. У другій половині ХХ століття людство задумалося про те, як зберегти землю для наступних поколінь. Разом із першими заходами у 1970–1980-х роках прийшов і екотуризм як вид подорожей для людей, які бажають познайомитися з екзотичними місцями без шкоди. В 1982 термін був внесений в Оксфордський словник англійської мови.

Основні обороти екотуризму набрав у 1990-х роках, коли боротьба із зміною клімату стала глобальним трендом. ООН оголосила 2002-й «роком екотуризму». 2003-го було створено загальносвітову НКО «Центр відповідальних подорожей». Екотуризм приніс користь таким країнам, як Мадагаскар, Еквадор, Кенія та Коста-Ріка, і допоміг забезпечити економічне зростання в одних із найбідніших держав світу. У 2019 році обсяг світового ринку екотуризму склав \$92,2 млрд, а до 2027 досягне \$103,8 млрд.

Принципи природного туризму

Міжнародний союз охорони природи (НКО зі статусом спостерігача при Генеральній Асамблеї ООН) розглядає екотуризм як важливий інструмент збереження природи. При цьому експерти організації наголошують, що його не варто вважати панацеєю від усіх екологічних проблем. Екотуризм характеризується кількома основними правилами.

Основні засади екотуризму

1. Подорожі до природи, причому головний зміст таких подорожей – знайомство з живою природою, а також з місцевими звичаями та культурою.
2. Зведення до мінімуму негативних наслідків екологічного та соціально-культурного характеру, підтримання екологічної стійкості середовища.

3. Сприяння охороні природи та місцевого соціо-культурного середовища
4. Екологічна освіта та просвітництво
5. Участь місцевих жителів та отримання ними доходів від туристичної діяльності, що створює для них економічні стимули до охорони природи
6. Економічна ефективність та внесок у сталий розвиток відвідуваних регіонів

Плюси та мінуси природного туризму

З розвитком екотуризму все більше людей прагнуть виявитися там, де залишилися куточки незайманої природи.

Що хорошого несе екотуризм:

Збереження природи. При правильній організації подорожі і усвідомленому відношенні екотуризм не зашкодить природі. допомагати облаштовувати територію чи кільцювати птахів.

Збереження природи – це найважливіший компонент екотуризму. Мандрівники інвестують у захист біорізноманіття та навколишнього середовища. Найчастіше це досягається за рахунок економічних вкладень від туристів чи туроператорів.

Наприклад, у Національному парку Галапагос в Еквадорі частина коштів від вхідних квитків спрямовується на дослідження та захист унікальних видів тварин, таких як галапагоські черепахи та морські ігуани

Розвиток економіки. Кожна людина, яка приїжджає в екоподорож, витрачає гроші на проживання та харчування, наймає місцевих жителів, щоб дістатися певної локації, та купує сувеніри.

Екологічна освіта. Екотур — можливість ближче познайомитися з природою.

Ось що може нашкодити природі і зіпсувати відпочинок мандрівникові:

Сміття. Під час походу по заповіднику або звичайному лісі деякі залишають після себе побутові відходи. вітряну погоду навіть невелике займання може призвести до лісової пожежі.

Покинуте сміття у дикому лісі. Наслідки лісової пожежі, викликаної необережністю туристів.

Під час відпочинку в лісі він може зламати або розтоптати цінні рослини, налякати або травмувати тварину.

Вплив на місцеві традиції. Велика кількість гостей у заповідних місцях може вплинути на життя людей, які там мешкають.

1.2. Види природного туризму та їх популярність у світі

В даний час виділяють чотири види екотуризму та екотурів:

Науковий туризм. У ході наукових екотурів туристи беруть участь у різноманітних дослідженнях природи, ведуть польові спостереження.

Наприклад, широко відомі екотури, пов'язані зі спостереженням за поведінкою птахів у Латинській Америці, підрахунком чисельності популяції китів у Тихому океані.

Як правило, туристськими DESTINAЦІЯМИ в таких турах виступають природні території, що особливо охороняються (ООПТ): заповідники, заказники, національні парки, пам'ятники природи. До наукового туризму відносять і зарубіжні науково-дослідні експедиції, а також польові практики студентів, які навчаються на природничо-наукових факультетах університетів та інститутів.

Термін вперше з'явився 1881 року як назва путівника з наукових пам'яток Великобританії. Однак у літературі з туризму поняття наукового туризму поширювалося наприкінці 1980-х після публікації роботи американських дослідників з університету Північної Кароліни Жана Лаармана та Річарда Пердью. Вони вивчали, як польові роботи американських учених в природних зонах Коста-Ріки, що охороняються, впливали на розвиток туризму в країні.

Однією з головних цілей науково-популярного туризму є популяризація науки серед широкої аудиторії. Для вчених це можливість показати результати своєї діяльності та пояснити людям наукові теорії та

будову технологій. Наприклад, що таке квантова фізика та як працює колайдер.

Інша причина — науково-популярні подорожі допомагають туристам, зокрема школярам, здобувати нові знання, пізнавати навколишній світ, легше засвоювати матеріал та залучатися до наукової діяльності. Серед видів науково-популярного туризму можна назвати:

Екскурсії до наукових центрів: туристи відвідують інститути, лабораторії, музеї та виставки, де співробітники знайомлять їх із науково-технологічними досягненнями центру. Такий формат передбачає особисте спілкування з вченими, а також участь у майстер-класах.

Експедиції: туристи вирушають до наукових подорожей та експедицій, де досліджують природу, археологічні знахідки або інші об'єкти. Екскурсійні групи супроводжують вчені, які діляться своїми знаннями та досвідом та допомагають мандрівникам вжитися у роль дослідників.

Наукове волонтерство: туристи допомагають вченим у поточних дослідженнях. Наприклад, збирають зразки моху вивчення забруднення повітря у різних регіонах.

Тури з історії природи. Це подорожі, пов'язані із пізнанням навколишньої природи та місцевої культури. Як правило, такі тури є сукупністю навчальних, науково-популярних та тематичних екскурсій, прилеглих спеціально обладнаними екологічними стежками. Найчастіше вони також організовуються територіями

заповідників та національних парків. Сюди відносяться походи школярів, у ході яких викладачем, гідом проводяться екскурсії та бесіди про природу.

Це подорожі, пов'язані із пізнанням навколишньої природи та місцевої культури. Як правило, такі тури є сукупністю навчальних, науково-популярних і тематичних екскурсій, що пролягають спеціально обладнаними екологічними стежками. Сюди відносяться походи школярів, у ході яких викладачем, гідом проводяться екскурсії та бесіди про природу. Цей вид екотуризму особливо популярний у Німеччині, тому його ще називають «німецькою моделлю розвитку екотуризму».

Це екотуризм поза межами, особливо охоронюваних природних територій і акваторій, до цього типу турів можна віднести дуже широкий спектр видів екологічно орієнтованого туризму, починаючи від агротуризму і аж до круїзу на комфортабельному лайнері, цю групу екотурів можна віднести до «німецької» або до «західної».

«Західноєвропейська» модель екотуризму має ширший зміст. Вона ґрунтується на розвитку форм екотуризму в культурному ландшафті та наголошує на принципах сталого розвитку туризму, на збереженні тих природних ресурсів, які ще залишилися в Європі. Тут приділено увагу, зокрема, таким властивостям екотуризму як турбота про соціальний, культурний та економічний добробут місцевого населення.

Пригодницький туризм. Даний вид поєднує всі подорожі, пов'язані з активними способами пересування та відпочинку на природі, що має на меті отримання нових відчуттів, вражень, покращення туристом фізичної форми та досягнення спортивних результатів. Сюди відносять такі види туризму, як альпінізм, скелелазіння, льодолазіння, спелеотуризм, гірський та пішохідний туризм, водний, лижний та гірськолижний туризм, каньйонінг, кінний туризм, маунтінбайк, дайвінг, парапланеризм тощо.

Багато з цих видів туризму з'явилися нещодавно і вважаються екстремальними, оскільки пов'язані з великим ризиком. Разом з тим це найшвидше розвивається, прибутковий, хоч і дорогий, вид екотуризму.

Пригодницький туризм часто називають «важким екотуризмом» через те, що жага туристів до пригод тут превалює над мотивами охорони природи.

Пригодницький туризм часто ототожнюють зі спортивним туризмом (альпінізмом, спелеологією, парапланеризмом тощо) та активним туризмом, коли туристи переміщуються активним способом (пішки, велосипедами, човнами, плотами тощо). Насправді це не зовсім правильно.

Сюди відносяться такі види туризму:

- альпінізм,
- скелелазіння,
- льодолазіння,
- спелеотуризм,
- гірський туризм,
- пішохідний туризм,
- водний,
- лижний та гірськолижний туризм,
- каньйонінг,
- кінний туризм,
- маунтбайк,
- дайвінг,
- парапланеризм і т.д.

Географія та тематика пригодницьких турів досить велика і різноманітна. Зазвичай це групові тури. Специфічною рисою такого туризму є отримання різних ліцензій, що дозволяють полювання, риболовлю, вивезення трофеїв. Пригодницький туризм пов'язаний з певним ризиком, тому для безпеки таких турів необхідні висококваліфіковані інструктори, провідники і т.д. Цей вид туризму має досить високу вартість, і його можна зарахувати до розряду елітарного відпочинку.

Спортивний туризм як подорожі з метою заняття спортом або відвідування змагань включає і види туризму, які не пов'язані з пригодами, ризиком. Наприклад, футбольні команди, які вирушають на навчально-тренувальні збори, або вболівальники-фанати, які прямують за своєю командою на виїзний матч.

У той же час, пригодницький туризм включає види подорожей без активних способів пересування. Наприклад, джипінг - подорожі по пересіченій місцевості на автомобілях підвищеної прохідності, або BASE - стрибки зі спеціальним парашутом з літальних апаратів, стрімких скель, високих

антропогенних об'єктів (аркових мостів, телевеж тощо) або глибоководні занурення.

В даний час на світовому ринку пригодницький туризм (adventure tourism) - це не просто подорожі з пригодами, а тури з елементами чогось незвичайного, виняткового для туристів.

Один і той же туроператор на даному сегменті ринку може пропонувати широкий спектр послуг: від банальної пішої прогулянки лісом до експедиції до Антарктиди.

Наприклад, провідний англійський туроператор «Exodus» пропонує такі види пригодницьких турів:

- **Discovery and Adventure Holiday** – подорожі у віддалені регіони планети з активними переміщеннями;

- **European Destinations** – короткострокові недорогі тури в ООПТ європейських країн з пересуваннями на велосипедах або пішки;

- **Walking and Trekking** – базовий вид пригодницького туризму. Це пішохідна подорож, похід без перенесення багажу (речі туриста несе спеціальний носій або їх перевозять транспортом) спеціальними екологічними стежками;

- **Multi Activity Holidays** - подорож, що передбачає значні фізичні навантаження тривалістю близько одного тижня, що включає рафтинг, каньйонінг, спелеологію, скелелазіння, риболовлю, джипінг;

- **Overland** – подорож на спеціально переобладнаних для житла вантажних автомобілях підвищеної прохідності. Як правило, тур організується до країн з теплим кліматом (Африка, Південна Америка, Південно-Східна Азія), і туристи відвідують за одну поїздку кілька країн.

Рис.1.2 Приклад пригодницького туризму

Спортивний туризм як подорожі з метою заняття спортом або відвідування змагань включає і види туризму, не пов'язані з пригодами та ризиком.

Екстремальні види спортивного туризму

Гірські види спорту: альпінізм, скелелазіння, гірський туризм, трекінг, каньйонінг, фрірайд, сноубординг, лижний спорт.

Водні види спорту: серфінг, кайтсерфінг, віндсерфінг, дайвінг, підводне полювання, рафтинг, каякінг, вейкбординг.

Повітряні види спорту: парапланеризм, парашутний спорт, дельтапланеризм, повітроплавання.

Моторні види спорту: мотоспорт, квадроцикли, всюдиходи, джипінг, ралі, гонки.

Інші види: скайдайвінг, банджі-джампінг, роуп-джампінг, спелеотуризм, рафтинг, велотуризм.

Фізично активні види туризму

Велотуризм: велосипедні прогулянки, велопоходи, велоекскурсії.

Пішохідний туризм: піші походи, трекінг, скандинавська ходьба.

Кінний туризм: кінні прогулянки, кінні походи, кінні змагання.

Водний туризм: плавання, веслування, водна йога, водні лижі, катання на каяках, каное, човнах.

Напрями спортивного туризму

Гірські райони: Альпи, Гімалаї, Кавказ, Анди, Карпати.

Морські побережжя: Середземне море, Карибське море, Червоне море, Індійський океан. **Пустелі:** Сахара, Атакама, Гобі, Мохаве. **Ліси:** Амазонія, тайга, джунглі. **Вулканічні райони:** Ісландія, Камчатка, Японія, Гаваї. **Міста:** Лондон, Париж, Нью-Йорк, Москва, Берлін.

Переваги спортивного туризму: активний відпочинок та зміцнення здоров'я, пізнавальний аспект, розвиток нових навичок, нові знайомства та спілкування, емоції та адреналін.

Спортивний туризм - це унікальна можливість поєднати активний відпочинок, спорт та подорож, відкриваючи нові горизонти та розширюючи свої можливості.

У той же час, пригодницький туризм включає види подорожей без активних способів пересування. Наприклад, джипінг - це екстремальний вид спорту і відпочинку, що є проходженням туристичного маршруту бездоріжжям на автомобілях, або бейсджампінг - це екстремальний вид спорту, в якому використовується спеціальний парашут для стрибків з фіксованих об'єктів, з літальних апаратів, з літальних апаратів, з літальних апаратів, т.д.) або глибоководні занурення.

В даний час на світовому ринку пригодницький туризм - це не просто подорож з пригодами, а тури з елементами чогось незвичайного, виняткового для туристів. Один і той же туроператор на даному сегменті ринку може пропонувати широкий спектр послуг: від банальної пішої прогулянки лісом до експедиції до Антарктиди.

Подорожі до природних резерватів, ООПТ.

Висока атрактивність унікальних та екзотичних природних об'єктів та явищ, що знаходяться на ООПТ, приваблюють безліч туристів.

Наприклад, 48% туристів, які прибувають до Латинської Америки, мають на меті подорож у природні резервати. Керівництво багатьох національних парків, заповідників перетворюють екологічні екскурсії на справжнє шоу.

Прикладом може бути Єллоустонський національний парк у США, де тривалість екскурсій розрахована за хвилинами і пов'язана з періодами активності гейзерів.

Дуже часто показ природних об'єктів, особливо в печерах, супроводжується кольоровим підсвічуванням, музикою, театралізованими виставами, що демонструють сцени з життя аборигенів.

Рис.1.3 Спортивний туризм

Таблиця 1. 1

Основні види екологічних турів та їх цілі

Види екологічного тура	Основні цілі
Наукові та пізнавальні тури	Орнітологічні, ботанічні, ландшафтно-географічні, археологічні, етнографічні та інші дослідження
Пригодницькі тури	Піші, водні, кінні, гірські подорожі
Літні студентські (учнівські) практики	Ознайомчі, виробничі, переддипломні та інші
Літні табори й програми для навчаючихся	Краєзнавчі, ботанічні, зоологічні, археологічні, геологічні та інші
Поїздки вихідного дня	Екскурсії, відпочинок

1.3 Роль природних ресурсів у розвитку туристичної галузі

Природні ресурси завжди виступали джерелом розвитку сфери туризму нарівні з географічними факторами. Ці ресурси виконують різноманітні завдання; одне з ключових — можливість їх використання для відновлення енергій людини як фізичною так і духовною статтю. Природні туристичні атрибути слід розглядати як активний інструмент збереження та покращення здоров'я особистостей направлений на їх психофізичний баланс людини-туриста.

Усі природні ресурси оцінюються в залежності від їх можливостей для відпочинку або туризму, однак ступінь експлуатація природних ресурсів може варіюватися і залежить головним чином від специфіки кожного регіону.

При розподілі природних ресурсів важливо враховувати їх вихідне утворення та економічне значення для розвитку туризму.

Виокремлюють такі групи природних ресурсів:

1. За походженням:

- фізичні, до яких належать компоненти неживої природи (геологічні, кліматичні, гідрологічні, термальні ресурси);
- біологічні — жива природа (грунтові ресурси, флора, фауна);
- енергоінформаційні — специфічні поля ноосферної природи, що служать факторами привабливості (наприклад, місцевість чи ландшафт).

Цей тип ресурсів є базою для розвитку таких видів туризму, як культурний, сенсетивний і релігійний.

2. За видами рекреаційного використання:

- мінеральні води;
- грязі;
- ванни;
- солярії;
- ліси.

3. За швидкістю вичерпання ресурсів:

— вичерпні природні ресурси, тобто ті, кількість яких швидко зменшується в міру видобутку чи вилучення з природного середовища. Вони, своєю чергою, поділяються на відновлювальні (чистий відпочинок, прісна

вода, родючий ґрунт, рослинність, тваринний світ) і невідновлювальні (мінеральні). Вони можуть вичерпатися, оскільки не поповнюються в результаті природних процесів, а також тому, що їхні запаси поповнюються повільніше, ніж відбувається споживання. Такими є грязі, мінеральні води тощо;

— невичерпні природні ресурси, до яких належить частина природних ресурсів (сонячна енергія, вітер, морські припливи).

4. За можливістю самовідновлення і культивування:

— відновлювані ресурси, до яких можна віднести ліс, хоча період його відновлення дуже довгий, — 50 років;

— невідновлювані ресурси, наприклад, незворотні кліматичні зміни.

Окремо виділяють природні лікувальні ресурси — рекреаційні ресурси, призначені для лікування і відпочинку населення країни чи регіону, а також туристів.

Варто розрізняти природні ресурси за характером залучення в туристичну діяльність:

1) природні ресурси, які можуть сприйматися зором, наприклад, пейзажі, захід чи схід сонця, мальовничий ландшафт. У цьому разі можна говорити про екологічний туризм, тому що туристично-рекреаційна діяльність на них негативно не впливає;

2) природні ресурси, які використовуються без їх прямого споживання. Наприклад, лісові масиви деградують від постійного відвідування туристами; від тісняви на традиційних приморських курортах, наприклад* в Італії, погіршується склад води і забруднюється узбережжя. Розвиток автотуризму в Німеччині спричинив будівництво автомобільних доріг, а це призвело до скорочення лісових площ.

Безконтрольний наплив туристів може порушити екологічний баланс усередині екосистеми країни. Сумним прикладом є острів Таїті, кількість відвідувачів якого зросла з 10 тис. осіб на рік на початку 60-х років ХХ ст. до 18 тис. осіб на рік на сьогодні;

3) природні ресурси, які безпосередньо використовуються у туристичній діяльності. Нераціональне використання може призвести до практично повного їх виснаження і навіть зникнення.

Однією з особливостей природних туристичних ресурсів є те, що вони здебільшого не відновлюються в міру споживання. Останніми роками проводяться дослідження впливу туризму на природні екосистеми, що описуються в термінах ризику і небезпеки. Наприклад, нові дороги сприяють розвитку автомобільного туризму, але водночас спричиняють зменшення площі лісів, необдумане будівництво готелів спричиняє порушення складу ґрунтів.

Ще 1982 р. UNWTO і Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) була ухвалена Спільна декларація, в якій підкреслювалася необхідність збереження рівноваги між туризмом і навколишнім середовищем. Негативний вплив туризму на навколишнє середовище виявляється не відразу, а поступово, іноді непомітно, і в підсумку призводить до руйнування природних туристичних ресурсів.

Причинами руйнування навколишнього середовища можуть бути:

— значні масштаби будівництва готелів на узбережжі, внаслідок чого зменшується узбережна піщана смуга;

— велике скупчення автотуристів, що призводить до забруднення повітря і витоптування ґрунту;

— рух туристських суден, що викликає забруднення навколишніх вод.

Багато країн ведуть активну боротьбу за збереження навколишнього середовища. Узбережна частина поблизу Валенсії в Іспанії одержала "голубий" прапор.

Це означає, що пляжі в цьому регіоні є одними з найчистіших. Водночас нерідко окремі регіони туризму через загрозу екологічної катастрофи доводиться закривати.

Природні ресурси характеризуються таким показником, як пропускна спроможність. У деяких регіонах, наприклад, у Середземномор'ї, існує небезпека досягнення його межі.

З природних рекреаційних ресурсів можна виокремити бальнеологічні, фітолікувальні, ландшафтні, кліматичні, пляжні ресурси та спелеоресурси.

Бальнеологічні ресурси — природні лікувальні речовини, що використовуються для немедикаментозного лікування на курортах і в позакурорт-них умовах. Ці ресурси беруть участь в основному процесі суспільного виробництва — неперервному відтворенні фізичних сил і розумових здібностей людини, психічного тону, відновленні та підвищенні кваліфікації працівників, зростанні їхнього загальноосвітнього та фахового рівнів.

До бальнеологічних ресурсів належать лікувальні мінеральні води та пелоїди (грязі). Основними природними лікувальними ресурсами є ті, що безпосередньо використовуються у бальнеолікуванні, визначають його санаторно-курортну спеціалізацію і профілізацію: питні та купальні води, лікувальні грязі та озокерит. До них належать також лікувальний клімат, різноманітні природні водойми та мальовничі ландшафти, які сприяють оздоровленню та гартуванню тих, хто одужує після хвороби.

Природні мінеральні води поділяють на вісім основних бальнеологічних груп: мінеральні води без специфічних компонентів і властивостей, вуглекислі, сірководневі, залістисті й миш'якові, йодобромні, радонові, бор вмісні та слабо мінералізовані з високим вмістом органічних речовин.

Один із найбільших туристичних центрів з використання бальнеологічних ресурсів розташований у Європі, в Угорщині. Тут в околицях Будапешта в 14 місцях із надр пробиваються 523 життєдайні потоки. Саме тут розташована найбільша в Європі купальня "Сечені".

Другий за обсягом використання бальнеологічних ресурсів осередок розташований на Близькому Сході. Це відоме у світі Мертве море. Концентрація солей і мінералів у ньому становить 33 %. Місцевість навколо Мертвого моря багата на гарячі мінеральні джерела. Найбільше з них розташоване на південному сході від узбережжя, в Хамей Зоар, поряд з оазою ЕйнТеді. Температура води у джерелі сягає + 31 °С. Ще один оздоровчий чинник Мертвого моря — повітря. Цей басейн є найнижчою місцевиною світу, відповідно атмосферний тиск тут найвищий на планеті. Повітря відзначається особливою чистотою і підвищеним вмістом кисню. Мертве море відоме ще й цілющими мінеральними грязями. Насичені корисними органічними речовинами, мінералами та солями, вони мають рідкісні лікувальні властивості.

До відомих у світі бальнеологічних курортів належать також курорти Таїланду, Єгипту, Греції, Австрії та ін.

Найбільшою бальнеологічною областю України є Карпатський регіон, зокрема Передкарпаття. Тут освоєно понад 200 джерел і свердловин мінеральних вод. Першість у регіоні належить трускавецькій "Нафтусі".

Близько 600 джерел і свердловин мінеральних вод зосереджено у Закарпатті. Зокрема, дуже цінними для лікування є вуглекислі води. Також тут зосереджені джерела сірководневих вод, а на базі цінних питних лікувальних і лікувально-столових залізистих вод діє Шаянський санаторний комплекс. Закарпаття характеризується заляганням рідкісних миш'яко-вмісних підземних вод, а також борвмісних, які використовуються як для ванн, так і для внутрішнього вживання.

Важливим бальнеологічним регіоном є Поділля. Тут розташовано 10 родовищ і 16 ділянок мінеральних вод. Нині у цьому регіоні функціонують такі курорти, як Заліщики (Тернопільська область), Хмільник (Вінницька область) та ін.

Чималі запаси мінеральних вод, зокрема хлоридних, виявлено у Дніпропетровській, Полтавській, Київській та інших областях.

Лікувальні грязі відомі в Україні здавна. їх застосовують для грязевих ванн у поєднанні з електропроцедурами. В Україні експлуатується сім торф'яних і 10 сульфідних родовищ. Значні поклади лікувальних торф'яних грязей є у Львівській області (Немирівське, Великолюбінське родовища).

Унікальним і ще не до кінця вивченим є такий лікувальний засіб, як озокерит (земляний, або гірський віск). Найбільшим у світі є Бориславське родовище озокериту, який за якістю не має аналогів.

Відомі українські грязеві курорти — Бердянськ, Євпаторія, Хаджибейський курорт та ін.

Бальнеологічні курорти — це екологічно найчистіші природні екосистеми, гармонізовані із соціальними потребами людини на основі досягнень науки і техніки. Без такої гармонії неможливі ні використання лікувального ефекту цих територій, ні їх збалансований розвиток у майбутньому.

Фітолікувальні ресурси обмежуються параметрами рекреаційного використання лісів, їхніми водоохоронно-захисними властивостями, цілющим впливом на організм людини і сприятливим санітарно-гігієнічним фоном для лікування, відпочинку, туризму.

Ліс — найдавніша окраса Землі, невичерпне джерело радості для людини. У це поняття ми вкладаємо всю сукупність геологічних і біологічних компонентів: озера і джерела з кришталево чистою водою, смарагдове багатство різнотрав'я, п'янке своєю чистотою повітря. У лісі кожного з нас приваблює голос самої природи. Лісова тиша сприятливо впливає на психіку людини. Ліс стимулює творчі можливості, активно впливає на емоційну сферу, відновлює порушену рівновагу між людиною та довкіллям.

Особливо привабливий для відпочинку ліс, у якому є невеличкі галявини, струмки, озера. Рекреаційні ліси повинні бути декоративними, мати сприятливі умови для нормальної життєдіяльності лісових рослин.

Ліси на земній кулі зосереджені у двох поясах: північному, що представлений хвойними і мішаними лісами Євразії і Північної Америки, та південному, який охоплює ліси екваторіального та тропічного поясів.

Найбільшими запасами фітолікувальних ресурсів (вологі екваторіальні ліси) володіють Бразилія, Індонезія, Венесуела, Конго. Ліси помірною поясу, особливо тайга, багаті на хвойні породи, що є особливо цінним елементом для лікування. У США, Канаді, Росії, Скандинавських країнах та на півночі Китаю сконцентровані найбільші площі лісів помірною поясу. Західна Європа відзначається невеликою кількістю цінних фітолікувальних ресурсів.

Площа українських лісів державного значення становить 6,9 млн га, а тих, що можуть використовуватись для рекреаційної діяльності, — 4 млн га. За іншими даними, рекреаційні ліси становлять 10 % усіх лісів державного лісового фонду.

Серед ландшафтних рекреаційних ресурсів особливе місце посідають гори. Розмаїття природних ландшафтів, наявність екстремальних, сприятливих і комфортних умов створюють передумови для розвитку різних видів рекреаційної діяльності — від спортивних до санаторно-лікувальних.

Найпривабливішими для туристів гірськими регіонами світу, що вирівнюються мальовничими ландшафтами, чистим повітрям і незагосподарованими просторами, є Альпійські території Швейцарії, Австрії, Франції, Італії, американські Кордильєри, гірські райони Скандинавських країн, Карпати. Нині лише Альпійський макрорегіон щорічно відвідує близько 150 млн осіб.

Для розвитку зимових видів туризму (гірськолижний, санний) використовуються й гірські райони Іспанії — Піренеї; Греції — гірськолижний центр Парнас Вермійон, Піліон, Олімп; США, Канади — Кордильєри.

Перспективним для розвитку гірських видів туризму є азійський регіон, в якому розміщені найвищі гори світу Гімалаї.

Гірські рекреаційні ресурси України зосереджені в Карпатах і Кримських горах.

Карпати — це середньовисокі гори з вологим помірним кліматом, значною лісистістю (40 %), сприятливими перепадами висот для організації гірськолижних спусків, лижних полів.

Гірські долини, захищені верховинськими хребтами, характеризуються мікрокліматом, сприятливим для розвитку кліматичних курортів (Яремча, Ворохта, Космач, Вижниця, Рахів). Карпати, володіючи унікальними рекреаційними ресурсами, оцінюються як найперспективніший регіон для відпочинку та лікування впродовж року.

Кримські гори за екзотичністю не поступаються Карпатам, хоча тут менше сприятливих для відпочинку умов. Круті оголені схили (лісистість 10 %) придатні для вправлення скелелазів і любителів гострих відчуттів.

Кліматичні ресурси — важлива складова розвитку рекреаційного господарства, вони визначають загальну комфортність території для лікування та відпочинку. Кліматичні умови певних регіонів протипоказані для відвідування рекреантами з деякими захворюваннями, наприклад бронхіальною астмою, зате в інших кліматичних умовах такі хворі почуватимуться добре.

Україна належить до держав зі сприятливими погодними умовами для літніх і зимових видів рекреації. Тривалість сприятливого періоду для розвитку літніх видів рекреації в середньому змінюється від 105 днів на півночі до 180 — на південному узбережжі Криму. Отже, комфортні умови для розвитку літніх видів відпочинку, туризму, кліматолікування існують не лише влітку, а й на початку осені та в другій половині весни. Купальний сезон на більшості території не перевищує 80 днів, тоді як у Причорномор'ї, особливо на Південному березі Криму, він триває 120 і більше днів.

Тривалість періоду, сприятливого для зимових видів рекреації (лижні, санні, ковзанярські заняття), змінюється від 20—26 днів на півдні до 40 і більше

днів на півночі та північному сході. Для зимових видів відпочинку найсприятливішими є умови гірських масивів Полонинського, Верховинського та Чорногорського хребтів Українських Карпат, де період занять гірськолижними видами відпочинку та спорту триває 90—100 днів.

Отже, кліматичні умови України є досить сприятливими для розвитку рекреаційної діяльності.

Пляжні ресурси становлять вагомую частку всіх рекреаційних ресурсів. Понад 55 % рекреантів світу так чи інакше пов'язують свій відпочинок і оздоровлення з перебуванням біля води (приаквальні курорти, будинки відпочинку, круїзи тощо), де на людський організм діє комплекс оздоровлювальних чинників, пов'язаних зі стихією моря.

Найпривабливішими та найпопулярнішими світовими пляжними місцевостями є Лазурне узбережжя Франції — від Тулона до Монако. Його протяжність — 230 км, а ширина — близько 20 км. Останніми десятиріччями все популярнішими стають прибережні території Півдня Італії, Півдня і Сходу Іспанії, Сардинія, Балеарські й Канарські острови, Мальта, узбережжя Адріатики (Хорватія). Не втратили своєї привабливості причорноморські береги Болгарії (Золоті Піски), Румунії, Південного берега Криму. Серед інших регіонів світу найпопулярнішими зонами відпочинку є узбережжя морів і океанів, що омивають береги США, Мексики, Гавайські, Багамські, Бермудські острови, а також курортні місцевості Марокко, Тунісу, Єгипту, Ізраїлю, Туреччини, Таїланду, Індії, Китаю, Японії, Бразилії.

Пляжні ресурси України зосереджені на приморських територіях Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей та в Криму. Рекреаційна цінність морського узбережжя визначається поєднанням сприятливих кліматичних умов бальнеологічних і ландшафтних ресурсів. Для рекреації в Україні можна використовувати

майже 1500 км морського берега. Найвищу рекреаційну цінність має невелика територія

Південного берега Криму, захищена з півночі Кримськими горами, на якій панує субтропічний середземноморський клімат.

Розвиток рекреаційної діяльності у приаквальних зонах спрямований на одержання соціальних результатів шляхом поєднання можливості задовольнити потребу як у лікуванні й відпочинку, так і в естетичному сприйнятті, у спілкуванні з природою.

Печери — підземні порожнини, іноді дуже великих розмірів, що утворюються в легкорозчинних осадових породах (вапняку, кам'яній солі, гіпсі) в результаті діяльності підземних вод (карстові печери). Найбільшою на землі вважається Мамонтова печера (Mammoth Cave) у США.

Вона складається з низки сталактитових залів і коридорів, а загальна довжина її ходів перевищує 530 км. Найглибшими карстовими печерами світу вважаються П'єр-Сен-Мартен (глибина 1171 м) і Берже (1141 м) у Франції.

Глибокі печери, підземні ріки та озера мають своєрідні фауну та флору: риби, земноводні й комахи, що перебувають у повній темряві, позбавлені зору, а замість очей у них розвиваються щупальця, подовжуються вусики і ноги. У деяких печерах виявлені стоянки доісторичної людини, рідкісні наскельні малюнки. Багато печер світу — це найвідоміші об'єкти туризму, які охороняються державою.

В Україні є кілька з найбільших печер світу, які за відповідного обладнання можна перетворити на рекреаційно-туристичні об'єкти міжнародного значення. Зосереджені печери у трьох регіонах: Подільсько-Буковинському (Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Львівська та Івано-Франківська області), у Криму та Карпатах.

У Подільсько-Буковинському районі відомо понад 130 печер карстового походження, з них у Тернопільській області — 70, у Чернівецькій — 35. Сумарна протяжність цих печер 412 км, серед них найбільші — Оптимістична (понад 200 км), Попелюшка (60 км), Кришталева (22 км).

У Криму відомо понад 40 великих печер та 857 карстових порожнин різного розміру. Найбільші — Солдатська (500 м), Каскадна (400 м), Мармурова (1,6 км).

Карпатські печери розташовані у Закарпатській області в басейні річок Великої та Малої Угольки. За своїми розмірами вони значно менші. Найбільша з них Дружба — довжина 270 м, глибина 46 м.

Серед перелічених печер Подільсько-Буковинського району однією з найбільш вивчених є Кришталева. Печера має складну розгалужену систему лабіринтів. Стіни багатьох галерей і залів вкриті білосніжними та різнокольоровими, нерідко стрічкоподібної текстури, кристалами вторинного гіпсу, що надає печері казкової краси. Головні галереї печери електрифіковані й обладнані для відвідування.

Висновок до першого розділу:

У першому розділі було розглянуто теоретичні засади природного туризму як складової сучасної туристичної діяльності.

Проаналізовано поняття природного туризму, визначено його основні особливості, серед яких – тісний зв'язок з навколишнім середовищем, екологічна спрямованість, низький рівень антропогенного навантаження та орієнтація на збереження природних ресурсів.

Розглянуто основні види природного туризму, серед яких найбільш популярними у світі є екотуризм, пригодницький туризм, та інші форми відпочинку, що передбачають активне перебування в природному середовищі. Зазначено, що популярність природного туризму зростає у зв'язку зі збільшенням попиту на здоровий спосіб життя, екологічну свідомість та прагнення до унікального туристичного досвіду.

Також проаналізовано роль природних ресурсів у розвитку туристичної галузі. Підкреслено, що саме природні ландшафти, кліматичні умови, водні ресурси, біорізноманіття тощо є основою для формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Рациональне використання природних ресурсів і впровадження принципів

сталого розвитку є ключовими умовами збереження потенціалу природного туризму.

Таким чином, природний туризм є перспективним напрямом, який потребує збалансованого підходу до використання природного капіталу, а також ефективної взаємодії між туристичною діяльністю та охороною навколишнього середовища.

РОЗДІЛ 2. Природний потенціал Норвегії як основа розвитку туризму

2.1. Географічне положення та природні умови Норвегії

Норвегія розташована між 59°57' північної широти та 10°43' східної довготи. Часовий пояс Норвегії +1 за Гринвічем.

Територія країни витягнута у вигляді вузької смуги вздовж північно-західного узбережжя Скандинавського півострова з південного заходу на північний схід. Найбільша ширина країни 430 км, найменша (в районі Нарвіка) – близько 7 км. Протяжність країни з півночі на південь - 1700 км.

Рис.2 1 Норвегія на карті

Зі сходу та південного сходу Норвегія межує зі Швецією (протягом 1 630 км), Фінляндією (760 км) та росією (196 км). З північного заходу її омиває Норвезьке море, з північного сходу - Баренцеве море, але в півдні Норвегію омиває протоку Скагеррак. Уздовж усього узбережжя проходить тепла морська течія Гольфстрім.

Поблизу берегів Норвегії велика кількість великих островів (Лофотенські, Вестеролен, Сенья, Магере, Сірка), численні дрібні острови та шхери - св. 150 тис.

Деякі з них знаходяться на великій відстані від Скандинавського півострова:

- архіпелаг Свальбард (Шпіцберген та прилеглі острови) у східній частині Норвезького моря;

- Ян-Майєн між Гренландським та Норвезьким морями;

- острів Буве біля узбережжя Антарктиди;

Також Норвегія претендує на території, що підпадають під дію Атлантичної конвенції 1961:

- Острів Петра I біля узбережжя Антарктиди;

- Земля Королеви Мод в Антарктиді.

Територія Норвегії становить близько 386 960 км, вона простягається за Полярне коло до найпівнічнішої точки Європи - мису Нордкап (1/3 території розташовано за Полярним кругом). 62,1% площі припадає на гори та плоскогір'я, 4,8% - на річки та озера, 1,4% - на вічні сніги та льодовики. 21,3% території покрито лісами. Протяжність зовнішнього узбережжя – 2650 км. Береги Норвегії глибоко порізані вузькими морськими затоками, які називаються фіордами.

Вони утворюють природні гавані, захищені від бурхливого моря ланцюгами острівців. З урахуванням фіордів, заток та островів довжина берегової лінії становить майже 56 тис. км.

Норвегія - гірська країна. Майже її територію займають Скандинавські гори, сильно розчленовані фіордами і прорізані глибокими долинами. З усієї площі, яку займає країна, 39000 кв. км лежать понад 1000 м над рівнем моря, 91 000 кв. км - на висоті від 500 до 1000 м-коду. Середня висота над поверхнею моря всього простору Норвегії сягає близько 490 м-коду.

Тому кількість оброблюваної або взагалі придатної для сільського господарства землі представляє вельми незначну частину всього простору: лише 2400 кв. км зайнято ріллями. 235 000 кв. км займають безлюдні гори, болота тощо. п., а 7000 кв. км - льодовики (глетчери).

У південній та північній частинах країни розташовані високі плоскогір'я (ф'єльди), біля берегів – багато островів. Найбільш високі та великі плоскогір'я знаходяться у південній частині країни. Місцями вони увінчані кряжами та гострими вершинами – нунатаками. Найпотужніші і найвищі ф'єльди - Ютунхеймен, Юсте-далсбрс, Телемарк. Саме тут, на масиві Ютунхеймен, знаходиться найвища вершина Скандинавського нагір'я - Галхепйгген (2470 м).

Західні круті схили гір обриваються або прямо в морі, або до вузької прибережної низовини - странфлату. Ця низовина вийшла з-під рівня моря в післяльодовичну епоху, коли континентальна платформа, звільнившись від льодовика, знову піднялася. Ширина країн флоту - від 5 до 60 км. Це не абсолютна рівнина, тут є й пагорби, але вони не перевищують 40 м над ур. моря. На країнфлаті живе більша частина населення узбережжя і розташовані багато міст країни.

Обривисті західні схили Скандинавських гір рясніють фіордами, які утворилися лініями тектонічних розломів. Фіорди схожі на величезні коридори з гладдю прозорих вод. Найглибше вдаються в сушу і найбільш розгалужені фіорди Ієстланна. Найдовші з них - Согне-фіорд (204 км) і Хардангер-фіорд (179 км).

Уздовж берегів країни понад 150 тис. островів.

Вони розташовані і окремо, і цілими архіпелагами. Найбільший архіпелаг - Лофотени та його північна частина - Нестеролен. Їх зімкнутий лад прикриває від руйнівних хвиль океану смугу странфлата. Між островами та узбережжям море завжди спокійне.

Порожисті річки - найбільша серед них Гломма - місцями утворюють водоспади. Схили гір покриті тайговими лісами, які ближче до вершин змінюються березовим рідкісним колесом, луками, а потім гірською тундрою.

У північній частині півострова тягнеться лісотундра. Усього ліси займають близько 1/3 території держави. Гори вкриті великими льодовиками загальною площею майже 3000 кв. км. Крім того, на о. Шпіцберген льодовики займають 36,6 тис. кв. км.

Клімат Норвегії відрізняється від клімату інших скандинавських країн. Високий гірський ланцюг, що розділяє материкову частину Норвегії, захищає значну територію східної частини країни від опадів, забезпечуючи цій території континентальний клімат, на Крайній Півночі - субарктичний. Завдяки теплій північноатлантичній течії Гольфстрім клімат прибережних районів значно м'якший, ніж у північних широтах (середня температура січня на півночі $-2-4^{\circ}\text{C}$, на півдні $+2^{\circ}\text{C}$). З цієї ж причини узбережжя майже завжди залишається вільним від льодів [3].

Вплив теплих повітряних мас, що надходять з моря, пояснюється дивовижним явищем: зимові температури в Норвегії швидше знижуються із заходу на схід, ніж з півдня на північ, як це відбувається в інших місцях північної півкулі. Літо на узбережжі дощове, вітряне та прохолодне (середня температура липня на півночі узбережжя $+10^{\circ}\text{C}$, а на півдні $+15^{\circ}\text{C}$) з частими дощами та сильними вітрами.

У гірських районах Норвегії клімат значно суворіший. Середня температура січня там від -10 до -12° , а липня від 6 до 10° . Найсуворіша зима у внутрішніх районах північної Норвегії, де січнева температура може знижуватися до -40° . У високогірних районах Норвегії, де клімат вирізняється найбільшою суворістю, ф'єльди вкриті величезними шапками льодовиків. Найбільший їх у Норвегії, а й у всій Європі - Юстедалсбре, площа якого сягає 487 кв. км. Загальна кількість всіх покривних льодовиків та фірнових полів Норвегії 2081 року.

Їх сумарна площа дорівнює 2770 кв. км, що становить 1% території усієї Норвегії. Це найбільший льодовиковий район у материковій Північній Європі.

Норвегію називають країною північного сонця, оскільки полярний день - період, коли сонце не заходить за горизонт, у північних областях триває з травня до липня. У середині зими там майже безперервно панує полярна ніч, і навіть на півдні світловий день триває лише кілька годин. Однак, незважаючи на північне становище країни, в її численних садах визрівають різні плодови культури, вирощують тут і зернові (головним чином овес і ячмінь).

У найбільш значних сільськогосподарських районах країни щорічний рівень опадів становить від 500 до 1000 мм, більшість із яких посідає липень і серпень.

У внутрішніх районах країни налічується близько 100 дощових днів, а прибережних їх кількість сягає 150 - 200 днів. Порівняно зі східними районами Норвегії, де рівень щорічний рівень опадів становить менше 300 мм, у районах узбережжя та західних схилів Скандинавських гір випадає значно більша кількість опадів. На західному узбережжі в смузі від Ставангера до Олесуна випадає 3000 мм, причому на південь від мису Стад опади досягають свого максимуму - 5000 мм на рік.

Сила і напрям вітру в Норвегії сильно варіюється в результаті атмосферних фронтів, що швидко переміщуються, у зв'язку з чим, вітри в прибережних і гірських районах країни досить сильні.

Рік у країні дуже багато, всі вони багатоводні, але короткі. Особливо короткі і бурхливі річки, що скидаються із західних крутих схилів Скандинавських гір. Вони живляться талими водами снігів, гірських льодовиків та дощовими водами. Ці річки ніколи не замерзають. Вони мають велике енергетичне значення економіки Норвегії.

На сході країни річки довші - до 200-300 км, русла їх дуже молоді, не розроблені, тому багато порогів та водоспадів. Ці річки на тривалий час сковуються льодом - у південних районах до 4 місяців, а на півночі - до 6. Харчуються вони дощовими та талими сніговими водами. Влітку на них буває повінь через танення снігів у горах.

Найбільша річка Норвегії – Гломма, довжина якої 611 км. Вона бере початок із озера Еурсуннен у південно-східній частині Скандинавських гір, поблизу кордону зі Швецією, а впадає до Осло-фіорду.

Гломма з притоками має водозбірний басейн, що займає близько третини площі країни. У 12 км від гирла на Гломмі спадає водоспад заввишки 22 м. Тому, незважаючи на існування обвідного каналу, судноплавства вище за течією немає. Гломма використовується для сплаву лісу.

У середній і північній Норвегії найбільші річки - Тана (360 км) і Алта (200 км), що беруть початок на височини Манселькя. Річки цієї країни використовуються як джерела гідроенергії, а й у сплаву лісу.

У зв'язку з великою кількістю порогів і водоспадів річки Норвегії судноплавні лише у своїй нижній течії, але служать багатими джерелами енергії. За запасами гідроресурсів Норвегія - найбагатша країна у всій Зарубіжній Європі.

Найбільші водоспади знаходяться у Вестланні, з них найбільший - Ветті, що скидається з висоти 275 м у Согні-фіорд, а найкрасивіший - Сім Сестер, що падає сімома вузькими струменями по ступінчастому урвищу в Гейрангер-фіорд.

Річковий стік часто природно регулюється озерами. Озер у Норвегії 200 тисяч і займають вони 4,7% площі країни. Щоправда, великих у тому числі мало. Найбільше - М'еса має площу всього 369 кв. км. Більшість озер Норвегії утворилося в тектонічних улоговинах, оброблених льодовиком. Вони часто мають витягнуту форму, що відповідає напрямку тектонічних тріщин та руху льодовика. У південній частині країни багато озер утворилися в результаті підпружування річок льодовиковими відкладеннями або в пониженнях між морінними пагорбами.

Родючі ґрунти покривають лише 4% усієї території Норвегії та сконцентровані переважно на околицях Осло та Тронхейму. Оскільки більшу частину країни займають гори, плато та льодовики, можливості

для зростання та розвитку рослин обмежені. У Норвегії виділяють п'ять геоботанічних районів: безлісний прибережний з луками та чагарниками, на схід від нього листяні ліси, далі вглиб країни та на північ - хвойні ліси, вище і ще далі на північ пояс карликових беріз, верб та багаторічних трав; нарешті, на найбільших висотах - пояс трав, мохів та лишайників.

У рослинному покриві Норвегії панують гірські хвойні ліси, які крайньої півночі змінюються мохово-кустарничковими тундрами.

Ліси займають 23% території Норвегії, основні лісоутворюючі породи - ялина, сосна та береза. На крайньому півдні на бурих ґрунтах зустрічаються невеликі масиви букових та дубових лісів. Хвойні ліси - одне з найважливіших природних ресурсів Норвегії, вони пропонують різноманітну експортну продукцію. Схилами Скандинавських гір хвойні ліси піднімаються до 1100 м на півдні і до 300 м на півночі. Вище тягнеться неширока смуга березового криволісся. На західних схилах та у прибережній смузі, де сильні вітри та надмірне зволоження, умови для зростання лісів не сприятливі; там переважають невеликі чагарники, що чергуються з гірськими луками.

Лише по схилах гір у верхів'ях фіордів, де немає вітрів і менша вологість, ростуть ялинові, соснові та березові ліси.

Вершини ф'єльдів покриті гірською тундрою - чагарниками трав'янистої верби, карликових беріз і ялівцю, вереском, мучницею, брусницею.

Річковими долинами на ф'єлди піднімаються низькоствольні березняки. Під гірськими хвойними лісами Норвегії розвинені бідні перегноем гірничо-підзолисті ґрунти, а під тундровою рослинністю - малопотужні тундрові. Придатні для землеробства ґрунти знаходяться в основному на південному сході країни, на півострові Єрен та місцями вздовж західного узбережжя.

Серед тварин Норвегії переважають лісові та тундрові види. В арктичному районі зазвичай зустрічаються північний олень, лемінг, песець та гага. У лісах до півдня країни водяться горностаї, заєць, лось, лисиця, білка і - у невеликій кількості - вовк і бурий ведмідь. У лісах можна зустріти лося, благородного оленя, борсука, куницю, ласку, бобра, рись, гірськолиста, білку.

У тундрі з ссавців водяться північний олень, блакитний і білий песець, заєць, лисиця, поширений також лемінг, який називають Норвегією норвезькою мишею. Повсюдно мешкають заєць та лисиця, які мають промислове значення. Раніше в лісах та тундрі жили вовк та ведмідь, але тепер вони майже повністю винищені.

Норвегія винятково багата на пернатих, багато з яких мають промислове значення. У лісах це - тетерів і глухар, у тундрі - полярна куріпка. На узбережжі моря і фіордів, річок і озер водяться чайки, гаги, чистики, дикі качки, дикі гуси та ін.

Особливо багато птахів гніздиться на скелях, що обриваються до моря, утворюючи пташині базари.

Моря, що омивають береги Норвегії, багаті на рибу, особливо на великих мілинах-банках поблизу Лофотенських островів. Теплі, багаті на рослинний планктон води, принесені Північноатлантичною течією, змішуються тут із насиченими киснем холодними водами Північного Льодовитого океану, що створює біля берегів Норвегії виключно сприятливі умови для розмноження зоопланктону - основного корму мальків. Саме планктон приваблює сюди в різні пори року косяки тріски, оселедця, макрелі.

Не менш багаті рибою річки та озера Норвегії.

Там зустрічаються цінні види - лосось, форель, сьомга, і лов їх складає особливу статтю в доходах від туризму, особливо від іноземних туристів. Проте в останні десятиліття рибні ресурси внутрішніх водойм зменшуються.

Надра Норвегії, її острівні володіння і прилегле морське дно досить багаті на різні корисні копалини. Хоча раніше вважалось, що Норвегія бідна на мінеральні паливні ресурси. шельфе в Північному та Норвезькому морях здійснило переворот в оцінці паливно-енергетичного потенціалу країни. Достовірні запаси нафти на території Норвегії становлять понад 800 млн. т.

З металорудних копалин Норвегія має в своєму розпорядженні значні запаси піритів (сірчаного колчедана), які місцями містять мідь, ільменітом (титановою рудою), молібденовими, нікелевими і магнетитовими рудами. У центральній частині країни (Судитьельма, Леккен, Рерус). Титанія. Воно найбільше в Зарубіжній Європі, і завдяки йому Норвегія вважається одним з найважливіших постачальників титану у світі.

З залізних руд розробляються головним чином магнетитові руди містять мало фосфору, що підвищує їх якість, проте всі вони бідні залізом і піддаються збагаченню. є у верхів'ях Троннхеймс-фіорду. У Норвегії дуже великі запаси будівельного каменю (граніту, сланцю, мармуру).

Охорона природи в Норвегії - один із пріоритетних напрямів діяльності законодавчих та владних структур.

Закон про охорону природи ухвалено ще 1910 р. та діє нині з доповненнями 1951 та 1954 рр. Контролює його Рада з охорони природи при Міністерстві праці та громадських робіт та Управління державних лісів. Велику допомогу їм надає наукова громадська організація Норвезька спілка охорони навколишнього середовища.

Територія та об'єкти, що охороняються, - три національні парки загальною площею близько 168 тис. га і більше 30 заповідників (50 тис. га) - знаходяться в лісовій та тундровій зоні країни.

Найбільший і наймолодший національний парк - Бергеф'єлль; він заснований 1963 р. і займає площу 100 тис. га. Бергеф'єлль розташований у Північній Норвегії на висотах 450-1 700 м над рівнем моря. Тут охороняються березові та ялинові ліси, верболози, тундрові краєвиди, а також вивчається флора та фауна.

Ведуться спостереження за росамахою, песцем, численними птахами - тундряною куріпкою, білолобим гусем, морянкою, короткохвостим поморником та ін.

У Норвегії останні десятиліття зменшуються рибні ресурси. Це з «підкисленням» озерних і річкових вод від кислих сірчаних дощів, що

випадають біля Норвегії. Додатки сірки до повітря Скандинавії обумовлені газоподібними викидами промислових підприємств Великобританії та Німеччини. Одночасно від забруднення повітря страждають і ліси Норвегії.

Якщо розглядати енергетичний аспект, то в Норвегії, як і більшості інших промислово розвинених країн, домінуючими газовими викидами в атмосферу є викиди вуглекислого газу (CO₂), що становлять 74% загальних викидів. Близько 23% сумарних норвезьких викидів в атмосферу дає нафтогазпром.

При цьому Норвегія прагне дотримуватися букви Кіотського Протоколу, який обмежує використання для виробництва електроенергії та опалення як нафти, так і природного газу через викиди в атмосферу «парникових» газів. Норвезький уряд будує свою природоохоронну політику щодо промислової діяльності як на прямому директивному регулюванні обсягу екологічно шкідливих викидів, так і на економічних заходах на промисловість, таких як податки, і, насамперед, на викиди вуглекислого газу в атмосферу.

2.2. Природно-заповідний фонд Норвегії (національні парки, фіорди)

Національні парки Норвегії є охоронювані райони, що налічують 47 в 2020 році: 40 на материк і 7 в архіпелазі Шпіцберген.

Більше 60% території Норвегії складають гори, озера та торфовища (деякі з них використовуються як пасовища). Крім того, 37% площі країни складають ліси та лише 3% орних земель. Проте, за оцінками, у період із 1900 по 2003 рік кількість природних територій з відривом понад 5 км від високоантропоізованих територій скоротилося з 48% до 12%.

У постіндустріальну еру, що почалася в кінці 1960-х років, охоронювані території (національні парки або інші статуси) знаходилися в якості засобу регулювання розвитку доріг, рибальства і полювання, неконтрольованих зборів рослин і вторинного житлового будівництва,

зберегти орієнтири для досліджень, відпочинку норвежців і як спадщину для майбутніх поколінь .

Список парків

Сьогодні існує 42 норвезьких національних парку, у тому числі 7 на архіпелазі Шпіцберген . 1701 заповідник на площі 3 418 км 2 , 102 пам'ятники природи і 98 невеликих територій, що охороняються. південно-захід від міста Осло.

Норвезькі національні парки – це територія видатної краси з видовищними та барвистими краєвидами. Тут у вас з'явиться унікальна можливість насолодитися мальовничими краєвидами незайманої первозданної природи.

Прогулюючись пішохідними стежками, ви зможете зануритися в атмосферу спокою та умиротворення далеко від світу. Норвегія пропонує своїм туристам дивовижні національні парки з великою кількістю природних чудес.

Національний парк Брехеймен

Брехеймен відомий своїм різноманіттям ландшафтів та різними цікавими пам'ятками для мандрівників. Його назвали на честь гірського хребта, що височить над парком.

Засніжені гори змінюються лісовими долинами. Серед цих мальовничих пейзажів заховані крижані холодні річки та глибокі озера. У цих місцях добре розвинені походи, катання на лижах та альпінізм.

Рис.2.2 Національний парк Брехеймен

Національний парк Довреф'єлль-Сунндалсф'єлла

Цей парк створили з метою захисту альпійської дикої природи. Це чудове місце, щоб загубитися серед різноманіття рослинності та гір, які є домінуючими у цій місцевості.

В оточенні гірських хребтів, скельних утворень, рослинності та диких тварин, ви зможете випробувати те неймовірне почуття спокою. Прогулюючись цією красивою місцевістю, неможливо не помітити велику кількість флори і фауни. З тварин тут водяться олені, песці, вівцебики та росомахи.

Найбільш високою вершиною парку є гора Снехетте, яка вражає своєю величчю.

Рис.2.3 Національний парк Довреф'єлль-Сунндалсф'єлла

Національний парк Сор-Шпіцберген

Територія цього національного парку складається з незліченних льодовиків і снігу, які простягаються вдалину на багато кілометрів.

Цю незайману білу красу однозначно варто відвідати, незважаючи на далеке місце розташування. Місцевість відрізняється мізерною рослинністю і нескінченною білою пустелею.

Величні, вкриті снігом і льодом гори та скелі, височіють над парком, утворюючи неймовірний та захоплюючий дух краєвид. З представників фауни, тут проживають лише найвитриваліші особини. Наприклад, білі ведмеді.

Рис.2.4 Національний парк Сор-Шпіцберген

Національний парк Хардангервідда

Хардангервідда визнано найбільшим національним парком Норвегії. На його території знаходиться широке розмаїття визначних пам'яток та цікавих місць для туристів. Мандрівники можуть влаштовувати піші прогулянки, їздити на велосипедах або сісти верхи на коня і покататися по пустелі повз гірські плато, яких у цій місцевості досить багато.

Між річками та озерами проходить олені, які створюють чудовий краєвид для фотографій. Ви можете сісти на каное і неспішно плисти водоймою, вивчаючи навколишні простори і стада оленів.

Національний парк Рондане – це батьківщина величезних піків, величних гір та піднесених рівнин, які тут знаходяться у великій кількості. Крім них, на території парку є багато інших місць, цікавих для вивчення.

У Рондані знаходиться близько десяти піків, які становлять заввишки понад дві тисячі метрів.

Цей парк чудово підходить для тієї категорії мандрівників, які бажають прогулятися серед засніжених гір та помилуватися неповторними краєвидами. Поряд з вершинами розташовуються симпатичні долини, каньйони, дерева та чагарники.

Найвищою точкою цих місць вважається гора Рондеслотт, яка, незважаючи на свою скелястість і недобррозичливість, має мальовничі краєвиди.

Туристи мають можливість зустріти дикого північного оленя та інших тварин. Варто відзначити, що безліч визначних пам'яток та доступних розваг у

Національному парку Рондані роблять його чудовим місцем для прогулянок та зіткнення з природою.

Національний парк Форланнет

Ландшафти парку Форланнет можуть вразити вас своєю різноманітністю та пишнотою видів. Розташований він у західній частині архіпелагу Шпіцбергена. Його пейзажі неймовірні, і ви будете перебувати у стані умиротворення, насолоджуючись кожною частинкою царства дикої природи.

Форланнет знаменитий своїми величними гірськими вершинами та великою кількістю льодовиків. Тут проживають цілі величезні сім'ї тюленів і моржів, і ви зможете побачити цих прекрасних тварин у своєму природному середовищі. Здійснивши подорож на човні повз високі скелі, ви отримаєте додаткову дозу позитивних емоцій і точно ніколи не забуде про це дике, але чудове місце.

Національний парк Фемунсмарка

Красива пустельна місцевість парку Фемундсмарка тільки-но починає вивчатися. Мальовничий пейзаж з його незайманою природою створює відчуття гармонії та умиротворення, коли ви прокладаєте свій шлях стежками, що тягнуться серед численних водойм.

У парку зустрічаються невеликі скромні ліси, які додають фарби та різноманітність у це царство річок та озер. На їхній водній гладі химерно відбиваються хмари та синє небо.

Пагорби та невисокі гори створюють дивовижний вигляд для блискучих водойм та самотніх птахів, що пролітають у вас над головою.

Національний парк Юстедальсбреен

На території цього парку знаходиться один із найбільших льодовиків у світі. Юстедальсбреен справді захоплює прекрасний. Уважно дивлячись на незабутні мальовничі панорами, які знаходяться перед вами, ви будете трепетно завмирати від краси і пишноти, що оточує вас.

Скелясті снігові гори стоять між чисто блакитним небом і глибокими водоймами, тоді як блискучий сніг відбивається, немов у дзеркалі, в чистих водоймах.

Трохи нижче гірських вершин розташовуються густі долини, додаючи фарби та життя у ці снігові місця. Піші прогулянки серед різноманітності природи ніколи не перестануть дивувати навіть колишніх мандрівників.

Національний парк Фолгефонна

Цей парк затишно розташувався на півострові, з якого він і отримав свою назву. На його території знаходиться безліч природних пам'яток, які приваблюють та захоплюють своїх гостей.

Однією з найбільш значущих особливостей парку Фолгефонн є три високі льодовики, які гордо височіють над парком і досягають вражаючої товщини - до чотирьохсот метрів. Величні гори, які так звичні для норвезької місцевості, лежать серед льодів, досягаючи майже самого неба.

У літні дні парк перетворюється та насичується соковитими фарбами. Тут з'являється безліч красивих квітів та різної рослинності. Зелені долини простягаються вздовж скелястих скель, створюючи чудові краєвиди. Між горами протікають чисті річки, які тримають свій шлях до моря, додаючи жвавості до цих диких місць.

Національний парк Ютунхеймен

Це один з найкращих і відвідуваних національних парків у Норвегії, і це не дивно, тому що тут ви можете побачити все різноманіття та багатство природи.

Рельєф льодовикового ландшафту дуже цікавий для вивчення і має на своїй території понад двісті гірських вершин та піків, що сягають понад 1900 метрів.

Найбільш величезними піками в парку є Галлхепігген і Гліттертінд, і це лише кілька найдивовижніших особливостей Ютунхеймена.

Під сонячними променями верхівки засніжених гір химерно виблискують і блищать.

Красу тутешньої природи додають найчистіші озера з бірюзовою водою, яка утворюється за рахунок льодовиків, що тануть. Тут проходять численні річки і водоспади, а вода, що капає, нагадує легкий передзвін дзвіночків, звучить, подібно до музики природи.

Завершіть свій похід на хребті Бессеген, звідки відкривається дивовижний краєвид на найближчі околиці парку.

Норвегія має 47 національних парків, з яких 40 знаходяться на материку та 7 на Свальбард. Національні парки в Норвегії суворіші, ніж у багатьох інших країнах, і майже всі моторизовані транспортні засоби заборонені. У свободу пересування застосовується таким чином піші прогулянки, катання на лижах та кемпінг на всій території парку дозволені з огляду на увагу до природи. Дороги, житло та центри національних парків розташовані за межами національних парків. Парки знаходяться у віданні Норвезьке управління природокористування та місцевий губернатор графства.

Ytre Hvaler це морський парк та всі парки Свальбарда також містять морські зони. Сер-Шпіцберген – найбільший парк площею 13 286 км². 2 (5130 квадратних миль), хоча всього 5141 км² (1985 квадратних миль) – це земля. Найновіший національний парк Норвегії – Лофотодден, заснований у 2018 році. Найбільший парк на материку - Hardangervidda, який займає площу 3422 км² (1321 кв. миль). Гутулія найменший – 23 км. 2 (8,9 кв. миль).

У Норвегії — найбільша концентрація фіордів у світі, і ніде на землі немає такої кількості фіордів, як у регіоні фіордів.

Завдяки теплому течії Гольфстрім і потоку теплового повітря під впливом сил Коріоліса, клімат норвезьких фіордів м'який, а вода майже ніколи не замерзає.

Согнефіорд (Sognefjorden)

Согнефіорд - найбільший фіорд в Європі. Цей затоку в Норвегії називають також "Королем фіордів".

Согнефіорд знаходиться в самому серці Норвегії і простягається на 200 км всередину країни.

Завдяки глибині по Согнефіорду відкрита навігація великих суден. До складу фіорду входить безліч відгалужень, деякі з яких у свою чергу також діляться на дочірні фіорди.

Формування Согнефьорда почалося 2,57 млн років тому.

На Согнефіорді, окрім природної краси, можна побачити старовинні села, чий вік втрачається в епосі вікінгів.

Тут же розташовані найстаріші із 28 унікальних дерев'яних церков Норвегії.

Рис.2.5 Согнефіорд (Sognefjorden)

Люсефіорд (Lysefjord)

Люсефіорд називають «Перлиною Норвегії в дорогоцінній оправі скель».

Назва «Люсе», що буквально означає «світлий», цей фіорд отримав завдяки особливому кольору каменю його скелястих берегів, що йдуть у небеса.

Кьорагболт - це вкрай популярний у туристів величезний камінь, що застряг між двома вертикальними скельними стінками.

Завдяки своїй доступності, безперечній видовищній привабливості та пізнавальній цінності Люсефьорд входить до найбільш відомих туристичних об'єктів Норвегії.

Люсефьорд також знаменитий скелею Прекестулен, де можна насолодитися чудовим краєвидом, а найсміливішим - підійти до самого краю скелі, де в будь-якого захоплює дух від видовища, що відкривається!

З кінця останнього десятиліття ХХ століття тут набув свого поширення щодо нового виду парашутного спорту — бейсджампінгу.

Як і всі інші фіорди Норвегії, **Люсефьорд** утворився у вигляді тектонічного розлому, спричиненого рухом плит земної кори близько 400 мільйонів років тому.

Хардангерфіорд (Hardangerfjorden)

Хардангерфіорд відомий в першу чергу завдяки прилеглий місцевості, де навесні цвітуть чудові фруктові сади.

Він знаходиться на західному узбережжі Норвегії, у самому серці регіону фіордів. Його довжина становить 179 км, а максимальна глибина – 800 м.

Фіорд оточений скелястими горами висотою до 1,5 км, з яких спадає безліч чудових водоспадів.

Гейрангерфіорд (Geirangerfjorden)

Гейрангерфьорд найвідвідуваніший фіорд, знаменитий найвищими і наймальовничішими водоспадам: сім сестер, Фата нареченої та Наречений.

Цей фіорд простягається на 15 кілометрів і є відгалуженням Сторфьорда.

На берегах фіорду розташовуються стрімкі скелі висотою до 1400 метрів і льодовики.

Уздовж Гейрангерфьорда зустрічаються також занедбані ферми, деякі з яких розташовані на невеликих майданчиках гірських уступів,

тому дістатися до них є можливим тільки спеціальними приставними або мотуззяними сходами.

У Гейрангерфьорда розташоване селище, що дало йому назву, — Гейрангер.

Нордфьорд (Nordfjord)

Нордфьорд простягнувся від льодовиків до Атлантичного океану на 110 км, тому він вважається одним з найдовших на території Норвегії.

Усередині фьорд ділиться на чотири рукави: Ейдсфьорд, Хюефьорд, Глоппефьорд і Фалейдфьорд.

На Нордфьорді є безліч можливостей для занять альпінізмом, гірських походів льодовиками, лижного спорту та риболовлі.

А на острові Сельє, розташованому на заході, неподалік Нордфьорда, збереглися руїни монастиря, побудованого ченцями-бенедиктіанцями в XII столітті.

2.3. Кліматичні умови та їхній вплив на туристичну привабливість

Збираючись до Норвегії, важливо насамперед дізнатися, який час найсприятливіший для відвідування цієї скандинавської країни. Найкраще знайомитися з природним та рукотворним багатством країни вікінгів у середині зими та у серпні-вересні.

Як не дивно, але Норвегія – країна із досить м'яким кліматом. Навіть, незважаючи на те, що частина її розташована за Полярним Колом, завдяки течіям Гольфстрім та Північно-Атлантичному, клімат у цій країні досить м'який. Особливо на узбережжі.

І хоча влітку тут прохолодно, зими – порівняно теплі. Так, зимова температура змінюється від +2 ° С (південний захід) до -12 ° С (північ). У липні діапазон температур становить від +15°С (на тому ж південному заході) до +6°С. Хоча в умовах глобального потепління навіть у північній частині Норвегії повітря може прогрітися до +25°С. Північна частина країни примітна ще й тим, що влітку тут буває полярний день, а взимку вона поринає у владу полярної ночі. На більшій території країни сніг лежить від листопада до квітня.

Це – чудовий час для того, щоб покататися на санях та лижах. Щоправда, у Ставангері, наприклад, сніг практично не випадає, а взимку майже завжди плюсова температура.

У різну пору року у різних місцях Норвегії випадає неоднакова кількість опадів. Так, у зимові місяці місячна норма опадів варіюється в межах 140-180 мм, а влітку ледве досягає 140 мм. Найбільш посушливі – весняні місяці, а дощові – осінні. Весною – найбільше сонячних днів, особливо у травні. А літо – просто ідеально підходить для здійснення захоплюючих круїзів норвезькими фіордами. У будь-якому випадку, як кажуть самі норвежці, поганой погоди не буває – буває непридатний одяг.

Норвезька столиця Осло розташована із північною столицею Росії майже на одній географічній широті. Однак клімат тут більше наближений до морського – прохолодне літо, м'яка зима. У найхолоднішу пору температура не падала нижче -26°C (історичний температурний мінімум), але й не піднімалася вище $+35^{\circ}\text{C}$. У липні місяці середня температура дорівнює $+17^{\circ}\text{C}$, а середня температура в морозному січні зазвичай не нижче -3°C . За весь рік випадає у середньому 805 мм опадів. Осінь в Осло триває довго, а весна приходить пізно. Але, незважаючи на це, норвезька столиця будь-якої пори року чарівна і тут завжди є на що помилуватися.

А от у місті Едварда Гріг - Берген - майже весь час йдуть дощі. У вересні-жовтні випадає найбільша кількість атмосферних опадів. У морозний місяць року січень температура змінюється в межах від $-0,5^{\circ}\text{C}$ до $+3^{\circ}\text{C}$. Найспекотніше в липні – від $+12^{\circ}\text{C}$ до $+19^{\circ}\text{C}$.

Клімат у Норвегії особливо сприятливий для тих, хто просто любить активний зимовий відпочинок.

Гірськолижні курорти, такі як Гаусдал/Скеї, Трісіль, Хемседал, Гейло, Хаф'єлль, Гала, Квітф'єль Нурєф'єль, Нарвік, Оппдал, Трюванн від листопада до квітня завжди раді гостям. Щоправда, стоять такі розваги

недешево. Але в зимовий період у Норвегії можна покататися на санях і не відвідуючи дорогі курорти – сніг тоді лежить практично скрізь.

Кліматичні умови відіграють важливу роль у формуванні туристичної привабливості Норвегії. Ця країна відрізняється різноманітним кліматом - від прибережного поміркованого на південному заході до арктичного на півночі. Розглянемо, як клімат впливає туризм у різних регіонах країни:

Південна та західна Норвегія (Берген, Ставангер, Осло)

Клімат помірно-морський, м'які зими, прохолодне літо, висока кількість опадів, особливо на узбережжі.

Туристична привабливість:

Літо (червень-серпень) - пік туристичного сезону: тривалий світловий день, комфортна температура (15-22 ° C).

Осінь та весна – менше туристів, але погода може бути дощовою.

Зима приваблює любителів м'якого зимового клімату, різдвяних ярмарків та культури.

Центральна та Східна Норвегія (Тронхейм, Ліллекхаммер)

Клімат: Континентальний – холодні зими, тепле літо.

Туристична привабливість:

Зима – популярна у любителів зимових видів спорту. Ліллекхаммер – один із головних зимових курортів.

Літо - підходить для активного відпочинку: піші прогулянки, велопоїздки, риболовля.

Північна Норвегія (Тромсе, Лофотенські острови, Нарвік)

Клімат: Арктичний та субарктичний, особливо за Полярним колом.

Туристична привабливість:

Зима - сезон "полювання" за північним сяйвом (аврора бореаліс), полярна ніч створює унікальні враження.

Літо – полярний день (сонце не заходить), популярні піші походи, морські прогулянки, спостереження за китами.

Кліматичні особливості, що впливають на туризм у цілому:

Північне сяйво: Одне з головних природних явищ, які приваблюють туристів у зимовий період.

Полярний день та ніч: Унікальні кліматичні явища, що викликають інтерес у мандрівників.

Чисте повітря, гори та фіорди: У будь-яку пору року природа Норвегії залишається важливим фактором привабливості.

Глобальне потепління: Може подовжувати літній сезон, але також впливає на льодовики та сніговий покрив, що є важливим для зимового туризму.

Висновок до другого розділу

У другому розділі було здійснено аналіз природного потенціалу Норвегії як важливого чинника розвитку туризму в країні. Розглянуто географічне положення та природні умови, які формують унікальне середовище для розвитку різних форм природного туризму. Гірські ландшафти, протяжна берегова лінія з численними фіордами, великі масиви лісів, водоспади, озера й льодовики створюють сприятливі умови для активного та екологічного туризму.

Було приділено увагу природно-заповідному фонду Норвегії, що включає в себе численні національні парки, заповідники та об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО. Ці території відіграють важливу роль у збереженні біорізноманіття та водночас є привабливими для туристів, які цінують екологічну чистоту, автентичність та можливість перебування в природному середовищі.

Окремо проаналізовано кліматичні умови Норвегії та їхній вплив на туристичну активність. Незважаючи на суворі кліматичні умови у північних регіонах, завдяки Гольфстріму країна має м'який прибережний клімат, що дозволяє розвивати туризм упродовж усього року — від літніх походів та круїзів фіордами до зимового гірськолижного туризму та спостереження за північним сяйвом.

Клімат Норвегії формує унікальні можливості для туризму протягом усього року: від літніх походів фіордами до зимового катання на лижах та спостереження за північним сяйвом. Однак туристам важливо враховувати сезонність, погодні умови та регіональні відмінності під час планування поїздки.

Отже, природний потенціал Норвегії є визначальним фактором її туристичної привабливості. Гармонійне поєднання унікальних ландшафтів, збережених природних територій і кліматичних умов створює широкі можливості для розвитку сталого природного туризму як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Розділ 3. Використання природного потенціалу Норвегії у туристичній індустрії

3.1. Основні туристичні напрямки, пов'язані з природними ресурсами (екотуризм, активний відпочинок, екстремальний туризм)

У будь-якій країні прагнуть розвивати туристичний бізнес, оскільки він вносить суттєву надбавку до бюджету

Одна з найпрекрасніших країн у Скандинавії, Норвегія, славиться своїм чудовим туристичним потенціалом. зимових видів спорту. Величні водоспади, такі як Штегастейн та Торсмолен, вражають уяву своєю красою та могутністю. найкращих туристичних напрямків у світі.

Норвегія — це справжній скарб для поціновувачів природи, активного й екстремального відпочинку. Країна славиться своїми величними фіордами, льодовиками, горами, чистими озерами та турботливим ставленням до довкілля, що робить її ідеальним місцем для екотуризму й активного туризму.

Екотуризм

Королівство Норвегія, що розташовується на Скандинавському півострові, є дуже привабливою державою для любителів острих ощущений. Розуміється, ледь услишав про Норвегію, в умах багатьох відразу ж представлені відважні рибаки та їх суровий промисел.

Однак саме тут можна знайти не тільки екстремальний відпочинок, але і чудовий екологічний туризм.

Унікальні природні особливості Норвегії

Сувора держава, про яку йдеться, має чудові природні особливості. Норвезькі краєвиди вражають своєю красою. Розташована недалеко від Ісландії Норвегія має схожий ландшафт:

- льоди;
- гейзери;
- гострі скелі.

Однак на теренах Норвегії туристи можуть знайти чимало плато для кемпінгу, які є ідеальним місцем для початку екологічного туру. Йдеться про знамените Фінімарське плато, яке багато екологи вважають унікальним природним об'єктом.

Саме тут туристи зможуть знайти сніг влітку, а також віч-на-віч зіткнутися з дикими оленями, які знайшли тут багаті пасовища.

Відвідавши Фінімарське плато, туристи можуть висунутися вздовж знаменитого норвезького фіорду. Тут протягом стокілометрового маршруту мандрівники зможуть насолодитися дивовижною природною красою:

- водоспади;
- каньйони;
- гірські краєвиди.

Трохи освоївшись з ландшафтом, мандрівникам необхідно відвідати найвідоміші заповідники та національні парки Норвегії:

- Нордкап-Хорнвік;
- Роннане;
- Фокстмюр;
- Нордмарк.

У гірських районах королівства прокладено велику кількість туристичних стежок, які будуть ідеальним вибором для любителів піших

прогулянок. Ці маршрути тягнуться з півночі і до півдня країни, тому на подібну подорож може знадобитися не один тиждень.

Лофотенські острови

Лофотени (Норвегія) - це архіпелаг, розташований в Норвезькому морі. Ідеальне місце для поєднання природи, рибальської культури та сталого туризму.

Лофотени складаються з безлічі островів, берегова лінія яких порізана бухтами і комфортними пляжами.

Незважаючи на географічне розташування островів, погода тут відносно тепла. Це обумовлено безпосередньою близькістю теплої течії Гольфстрім.

Рис.3.1.Лофотенські острови

Основні заняття на Лофотенських островах:

- Китове сафарі
- Рибалка
- Серфінг
- Музеї
- Піші прогулянки

Суворі та мовчазні на вигляд норвежці забувають про все, коли настає вихідний. Для туристів, звичних до холодної краси засніжених гір підійде катання на снігоходах островами Шпіцбергена. Високі промерзлі скелі, первозданний сніговий покрив і вихори з-під снігових полазів. Сніговий фонтан емоцій забезпечений кожному. З кінця квітня до початку вересня на Шпіцбергені полярний день, і сонце сяє для екстремальних спортсменів

цілодобово. Для найвідчайдушніших – розміщення по одній людині на снігоході.

Для безнадійних романтиків та любителів пісень під гітару створено похідний маршрут Лофотенськими островами.

Два тижні піших та водних прогулянок від мису Нордкап до Лофотенських островів відкриють учасникам сувору північну природу та дозволять належним чином оцінити вікові ліси. Частина маршруту пролягає через крихітні рибальські бухти та прозорі, як сльоза, норвезькі озера.

Гірськолижний спорт Норвегії представлений 10 курортами, які обладнані для будь-якого рівня підготовки. Тихий сімейний Бейтостелен, Гала з його підлідною рибалкою та катанням на оленячих упряжках, Гейло з послугою сафарі на мотосанях – кожен гірськолижник знайде собі містечко до душі. Найнетерплячіші вирушають до Квітфьоль - найбільший курорт Норвегії зі штучним снігом, відкритий з листопада до травня. Невеликі гірськолижні траси Ліллехаммера дозволять недосвідченим лижникам назавжди полюбити катання по долині, де, за легендою, зародилися тролі.

Небувалий приплив адреналіну зазнає кожен, що прокотився бурхливою річкою на міцному плоту. Рафтинг у Норвегії поширений у всіх регіонах. На швидкій та повноводній річці Шуа у західній частині країни сплаваються найвідчайдушніші спортсмени, майстерно обминаючи величезні валуни та пінні потоки.

Сімейний відпочинок з дітьми забезпечить спокійна річка Дріва в південній частині Норвегії, відома своєю безпечною течією та вражаючими краєвидами на берегах.

Справжнім екстремалам північна країна приготувала високі гори для скелелазіння. Райони Лофотен, Стіна Тролей, Сандвіка та Коларі рясніють трасами різного рівня складності. Гірська порода добре тримає спортсменів, скелі колочі, з великою кількістю щілин.

Скелі, що нависають над морем, і тихі північні заходи сонця розбавлять атмосферу екстремального відпочинку хвилинами безтурботності.

Забути про всі повсякденні проблеми допоможе похід на льодовик Нігадсбреен, що рухається. Нескінченні скелі, порослі віковим лісом, бурхливі холодні гірські річки, первозданно чисте повітря і щільна вечера в найближчому кемпінгу - все це підйом на льодовик, що рухається. Послуга підйому на льодовик також доступна в районах гірськолижних курортів, але найбільш ризикові, звичайно, віддають перевагу легендарному Нігадсбреену.

Багата вузькими гірськими серпантинами та зарослими травою луками, Норвегія – найпопулярніша країна для велосипедних маршрутів. Знаменитий весь світ маршрут Ралларвеген - це вузькі дороги вздовж берегів річок, високих гір і водоспадів. Дорога земплекопів знаходиться в області фіордів, тому жоден любитель краєвидів не піде скривдженим. Цінителі спокійніших велопрогулянок можуть об'їздити 10 внутрішніх маршрутів, підготовлених урядом Норвегії для громадян країни. Дороги обходять завантажені автомагістралі, а перешкоди на деяких ділянках не дадуть нудьгувати найдосвідченішим велосипедистам.

Якщо вирує в крові адреналін вимагає термінового виходу, до ваших послуг бейсджампінг - стрибки з парашутом з гірських вершин. Звісно ж, у супроводі досвідченого інструктора. Величні норвезькі твердині та прозорі озера з висоти пташиного польоту – це дивовижно.

3.2.Інфраструктура природного туризму

Національні парки

У Норвегії понад 40 національних парків.

Розвинена мережа пішохідних стежок, включаючи марковані маршрути різної складності.

Можливість кемпінгу майже всюди завдяки праву на вільний доступ до природи (Allemannsretten).

Сьогодні існує 42 норвезькі національні парки, у тому числі 7 на архіпелазі Шпіцберген. Більшість з них відкриті для піших прогулянок, катання

на лижах та кемпінгу, але мають обмежену кількість хатин. Крім національних парків, норвезький уряд вирішив захистити велику кількість об'єктів: всього 153, покриваючи 14 071 км. Серед них 1701 заповідник на площі 3 418 км², 102 пам'ятники природи і 98 невеликих територій, що охороняються. Поточна мета норвезького уряду - охопити 15% території країни територіями, що охороняються, зокрема, на рівні збереження морських екосистем, включаючи певні фіорди західного узбережжя, а також архіпелаг на південний захід від міста Осло.

Норвезькі національні парки – це територія видатної краси з видовищними та барвистими краєвидами. Тут у вас з'явиться унікальна можливість насолодитися мальовничими краєвидами незайманої первозданної природи.

Проголюючись пішохідними стежками, можна зануритися в атмосферу спокою та умиротворення далеко від світу. Норвегія пропонує своїм туристам дивовижні національні парки з великою кількістю природних чудес.

Туристичні маршрути та стежки

У країні 18 національних туристичних маршрутів (Norwegian Scenic Routes). Вони проходять мальовничими місцями: вздовж узбереж, фіордів, гір та водоспадів. Уздовж маршрутів встановлені оглядові майданчики та місця для відпочинку.

Деякі маршрути:

Geiranger-Trollstigen. Спочатку маршрут піднімається на Трольстіген за його крутими вигинами, потім спускається до Гейрангер-фіорду, об'єкту Світової спадщини.

Lofoten. Проходить Лофотенським архіпелагом, поєднуючи відкрите море, білі пляжі і круті гострокінцеві гори.

Sognefjellet. Маршрут проходить від культурного ландшафту в Ломі через найвищий гірський перевал Норвегії до внутрішньої частини Согнефіорду.

Деякі пішохідні стежки Норвегії

Стежка до Прекестулену. Відстань — 8 км (туди і назад), тривалість — 4–5 годин, рівень складності — середній.

Тропа Троллтунга Скала Троллтунга тягнеться над озером Рінгедальсватнет, маршрут - 28 км (туди і назад), тривалість - 10-12 годин, рівень складності - високий.

Бесідіанн (Besseggen). Пропонує гірські пейзажі та гострі відчуття при переході гребеня, відстань – 14 км, тривалість – 5–7 годин, рівень складності – середній.

Рендаляген. Стежка для тих, хто шукає усамітнення серед густих лісів та великих гірських масивів.

Кемпінги

Норвегія — одна з провідних країн у Європі за рівнем розвитку інфраструктури природного туризму. Тут все продумано для того, щоб турист міг комфортно досліджувати природу, при цьому не завдаючи їй шкоди.

Кемпінги дозволяють не тільки заощадити, вони ще й надають шикарну можливість жити на природі з чудовими панорамами на 360 °.

Кемпінг – це велика територія на природі. Для автобудинків актуальна електрика, тому вони базуються біля спеціально обладнаних стовпчиків, куди підведено електроенергію. Туристи з наметом готові розташовуватися будь-де, тому часто їм вказують конкретні місця, щоб вони не зайняли територію для автобудинку.

Тут же стоять невеликі будиночки (camping cabin) або списані будинки-причепи, встановлені на цементні постаменти, щоб можна було оселитися з більшою зручністю, ніж у наметі. Але ціна на такі непоказні будиночки в Норвегії може бути прирівняна до вартості пристойного номера готелю в центрі Парижа.

На території кемпінгу розташовуються:

Адміністрація – там вам необхідно зареєструватися та сплатити своє перебування;

Душові та туалетні кімнати.

Кухня і столова зона, де можна готувати їжу без пальника або в негоду, там же можна їжу поглинати і мити після цього посуд у гарячій воді. Слід зазначити, що кухня зустрічається в основному в країнах Скандинавії, а ось більшість кемпінгів Центральної Європи позбавлені такої зручності.

Столики з лавками є не скрізь, але якщо ви приїхали першим і встигли зайняти такий столик, то вам пощастило: це набагато зручніше, ніж скористатися розкладними предметами.

Місце для набору питної води позначене спеціальним значком у вигляді крана зі склянкою.

Пральня часто зустрічається в кемпінгах - там можна випрати свої речі за окрему плату.

Дитячі майданчики, мангали та розваги трапляються зрідка, тому якщо ви їдете з дітьми і хочете, щоб у кемпінгу була ігрова зона, рекомендуємо ознайомитися з інформацією на сайті шуканого кемпінгу.

Вартість проживання у норвезькому кемпінгу залежить від того, де він розташований. У найтуристичніших місцях можна зустріти цінники 250-300 крон за машину та намет (станом на липень 2017 року за крону треба було віддати 7.5 рублів).

Середня адекватна ціна у звичайному кемпінгу за машину та один намет становить 130-170 крон, за додатковий намет необхідно доплачувати від 50 до 100 крон, рідко дорожче. Але зустрічаються також і дуже дешеві кемпінги, які пристосовані насправді тільки для стоянки автобудинків. Господарі такого місця все одно не проти підзаробити, а може шкодують втомлених мандрівників і виділяють їм шматочок землі за 60 крон.

Часто в Норвегії відбувається так, що за інтернет і гарячий душ потрібно доплачувати. При цьому ціни можуть відрізнятись абсолютно непередбачувано.

В одному місці вам запропонують Wi-Fi по 3 крони за один девайс, в іншому ж спитають з вас 25 крон за індивідуальний пароль від мережі.

Розцінки на душ також хаотичні, але всі лежать у межах 20 крон. Середня ціна за 3-4 хвилини миття - 5-10 крон, за 6 хвилин доведеться викласти від 10 до 20. Так, як би дивно це не звучало, а гаряча вода в кран подається щохвилини.

Це пов'язано з тим, що в Європі прийнято економити електроенергію і воду через дорожнечу цих, в Норвегії ж економія ресурсів зведена в культ.

Плату за душ із вас беруть не тому, що хочуть ще заробити (10 крон у Норвегії не гроші), а тому що за цієї системи можна обмежити витрати гарячої води.

Іноді платним є користування електроплитою на кухні. За кілька крон вона буде працювати рівно 30 хвилин, а потім сама охолоне. Такі плити зустрічаються вкрай рідко і, швидше за все, теж розраховані на економію ресурсів, щоб недбайливий турист випадково не залишив включену плиту.

Оскільки Норвегія — північна країна, то й туристичний вал тут припадає на літні місяці. Навіть поромна навігація у деяких місцях припиняється з настанням осені. Тому, якщо ви плануєте пожити в період з кінця вересня до початку травня у конкретному кемпінгу, вам варто заздалегідь дізнатися: чи працює він взагалі.

Денний час роботи теж відрізняється. У деяких, стійка реєстрації відкрита цілодобово, але більша частина кемпінгів працює за таким принципом: адміністрація на місці з 7-8 ранку, до 20-21 години вечора, а потім йде спати. Тому власники пишуть у себе на сайтах, що туристи можуть в'їхати самостійно, розміститися в належному місці, а вранці розрахуватися.

Літо у Норвегії не дуже спекотне, а у Заполяр'ї навіть не тепле. На півдні Норвегії в районі Осло літні температури вдень, в середньому, становлять +20...+25°C, у Тронхеймі близько +15...+20°C, а ось на півночі в липні доводиться розраховувати на +10...+15°C, часто холодніше і рідко тепліше. Вночі буває досить мерзлякувато, особливо, якщо погода дощова або вітряна,

тому в подорож Норвегією слід обов'язково брати теплі речі, бажано мати водонепроникні штани та куртку, а для голови відмінно підійшла б флісова шапка. Для ночівлі варто обзавестися теплою термобілизною і спальником з температурою комфорту від 0°C до +10°C.

Хітте

Хітте - це ціла концепція заміського літнього будинку. Норвежці спочатку жили у гарних місцях, але через індустріалізацію стали переселятися до міст. Однак звичка їхати і перезавантажуватись кілька днів на природі залишилася. Навіть, якщо ви заїдете до якоїсь норвезької глушині, з великим відсотком ймовірності серед лісів ви знайдете чийсь літній будинок.

Норвежці дуже дорожать своїм зв'язком з природою і проводять багато часу на свіжому повітрі – у походах, рибалці, кемпінгу, заміських будинках. І ось на останніх варто зупинитись детальніше. Спойлер: це не дача з городом, де ти пахнеш ще більше.

Рис.3.2 Хітте

Вужче поняття, ніж кус – це «хітте», що означає «будиночок».

Відомий український мандрівник Антон Птушкін у своєму великому випуску про Норвегію на собі випробував і перевірів, у чому полягає ця норвезька філософія «хітте».

Класична хітте – це маленька хатинка без води, електрики та інших благ цивілізації. Найчастіше до них навіть немає під'їзних шляхів. І щоб потрапити до будинку іноді потрібно прямо йти у гори.

Є ще одне правило: хітте має бути не більше, ніж за 3 години їзди від твого постійного місця проживання, щоб ти зміг туди поїхати на вихідні. Ну, і звичайно, мати мальовничий краєвид за вікном. Але з цим у Норвегії проблем немає.

Готелі

У великих туристичних центрах (Берген, Тромсе, Олесунн) — мережеві готелі (Radisson, Scandic).

Radisson Blu Plaza Hotel, Осло

Цей готель є однією з архітектурних домінант столиці Норвегії та ідеальним вибором для тих, хто хоче поєднати міський комфорт з можливістю дослідження природи.

Рис.3.3 Radisson Blu Plaza Hotel, Осло

Radisson Blu Scandinavia Hotel, Oslo є готелем в Осло, Норвегія, на березі Пляжного парку поблизу Holbergs plass. 22-поверховий готель із 488 номерами висотою 67 метрів (220 футів) є третьою за висотою будівлею Осло.

Готель був побудований підрозділом SAS Catering & Hotels компанії Scandinavian Airlines System. Він відкрився в червні 1975 як готель «Скандинавія», яким керувала американська мережа Western International Hotels, перейменована в 1981 році в Westin Hotels. 1 грудня 1983 Westin припинила управління готелем «Скандинавія», і він був перейменований в SAS Hotel Scandinavia.

Авіакомпанія керувала ним безпосередньо через дочірню компанію SAS Hotels. У 1987 році він був трохи перейменований і став називатися SAS Scandinavia Hotel.

У 1994 року готель було перейменовано на Radisson SAS Scandinavia Hotel Oslo, коли SAS і Radisson Hotels підписали спільне маркетингове соглашение. Коли SAS та Radisson припинили дію маркетингової угоди в лютому 2009 року, готель залишився у віданні Radisson і був перейменований на Radisson Blu Scandinavia Hotel, Осло.

Вартість проживання варіюється від £125 за ніч .

Готелі мережі Scandic у Норвегії — це чудове поєднання скандинавського стилю, зручного розташування та доступних цін. Вони ідеально підходять як для ділових поїздок, так і для активного відпочинку.

Scandic Gardermoen (поблизу аеропорту Осло)

Розташований лише за 10 хвилин їзди від аеропорту Осло-Гардермоен, цей готель ідеально підходить для мандрівників, які прибувають пізно ввечері або мають ранній виліт. **Вартість проживання** варіюється від £93 за ніч.

Рис.3.4 Scandic Gardermoen(Осло)

Туристичні дороги

Норвегія – саме та країна, якою добре подорожувати на машині, розглядаючи з вікна автомобіля всі гори, річки, долини, водоспади, фіорди та інші прекрасні речі цієї унікальної північної природи. А ось і кілька доріг, якими ви просто неодмінно повинні проїхати.

Сходи тролів (Trollstigen)

Сходи (або Дорога) тролів – одне з найпопулярніших туристичних місць у Норвегії.

При цьому сходи тролів є звичайною дорогою, що з'єднує міста Ондалснес та Валлдал. Дорога була збудована у 1936 році, а відкривав її тодішній король Норвегії Хокон VII. Восени та взимку дорога закрита для проїзду.

Гейрангер (Geiranger)

Гейрангер - це невелике норвезьке селище, в якому мешкають не більше 300 осіб. Однак у літню пору його населення збільшується в кілька разів, виключно за рахунок туристів. Вся справа в тому, що Гейрангер вважається одним з небагатьох місць у світі з унікальними краєвидами навколо.

Крім того відомий Lonely Planet свого часу назвав це селище кращим напрямком у Скандинавії. Найвідоміші пам'ятки – Гейрангер-фіорд та водоспад Семи сестер.

Лотефосс (Latefossen)

Ще до одного норвезького водоспаду - Лотефосс - можна дістатися Шосе 13, воно якраз перетинає нижню частину водоспаду.

Согнеф'єлет (Sognefjellet)

Гірський перевал Согнеф'єлет вважається частиною Шосе 55 і з'єднує найбільший у Європі (і третій у світі) Согне-фіорд з долиною Оттадален. При цьому ви будете на території гірського масиву Йотунхеймен, який найчастіше називають просто - "дахом Норвегії".

Лердальський тунель (Lærdal)

Лердальський тунель з'єднує між собою норвезькі муніципалітети Лердал та Еурланн і є частиною дороги E16. Тунель, до речі, вважається найдовшим у світі автомобільним тунелем – його довжина 24,5 кілометра.

Але це найцікавіше, саме – наявність у ньому трьох штучно створених гrotів, розташованих приблизно однакової відстані друг від друга. Робили їх спеціально для зниження напруги водіїв.

Атлантична дорога (Atlanterhavsveien)

Атлантична дорога пов'язує між собою кілька невеликих островів в Атлантичному океані.

Протягом трохи більше восьми кілометрів шосе проходить семи мостами загальною довжиною 891 метр. Найвідомішим вважається міст Storseisundet, який піднятий на висоту 23 метри спеціально для того, щоб під ним могли проходити кораблі. У народі його називають не інакше, як "п'яний".

Орлина дорога (Ornevegen)

Орлина дорога - це найкрутіша ділянка Шосе 63 між Гейрангером і Ейдсдалом, який отримав свою назву завдяки безлічі орлів, що мешкають в цьому місці. на саме село Гейрангер і – якщо пощастить з погодою – на Далсніббу (це гора) та її оглядовий майданчик.

Літлеф'єлет (Litlefjellet)

Літлеф'єлет – це платна дорога, яка веде до підніжжя гори Рамсдальхорн.

За бажання можна вийти з машини і вирушити підкорювати вершину - шлях буде коротким, але й відносно крутим. З вершини зате відкриваються чудові краєвиди на Стіну Тролей і долину Рамсдаль.

Ветлефьорддален (Vetlefjorddalen)

Дорога місцевого значення 13 (Fylkesvei 13) вважається одним із національних туристичних маршрутів Норвегії. Вона проходить через гористу місцевість провінції Сонг-ог-Фьюране, а спостерігати з неї можна озера, пороги та водоспади, невеликі річки та чудові долини.

Транспорт

У зв'язку з географічними особливостями Норвегії — витягнутою формою з довгою береговою лінією — протягом її історії важливу роль відігравав морський транспорт. Однак у ХХ столітті все більшого значення почали набувати залізничний, автодорожній та авіаційний види транспорту.

Сьогодні ця інфраструктура в Норвегії дуже розвинена у містах і навколо них, а от у віддалених сільських місцевостях громадський

транспорт не такий поширений, що пов'язано з низькою щільністю населення.

Залізничний транспорт

Основна мережа норвезьких залізниць, призначена як пасажирських, так вантажних перевезень, складається з більш ніж 4 000 км. Шляхи з'єднують між собою різні регіони Норвегії та пов'язують їх зі Швецією, а внаслідок цього і з усією Європою. Крім низки регіональних є також чотири приміські напрями — вони пов'язують Осло, Берген, Тронхейм та Ставангер із навколишніми населеними пунктами. У деяких великих містах також є внутрішній громадський залізничний транспорт: трамваї в Осло, Бергені та Тронхеймі, метро в Осло та фунікулер у Бергені.

Автодорожній транспорт

Норвезька мережа автомобільних доріг налічує майже 93 000 км., з яких близько 72 000 км. мають тверде покриття. Дороги пов'язують різні частини Норвегії між собою та іншими європейськими країнами. У багатьох великих містах введено плату за проїзд деякими дорогами, що дозволяє підтримувати високу якість покриттів. У країні діє низка автобусних компаній, які забезпечують регіональні перевезення.

Автобус також є основним приміським та внутрішньоміським громадським транспортом. При цьому найпопулярнішим наземним транспортом у Норвегії виступає власний автомобіль.

Авіаційний транспорт

Авіаційний транспорт у Норвегії сьогодні дуже популярний. Досить сказати, що у цій країні душу населення припадає найбільше у Європі кількість перевезень. Авіація забезпечує повідомлення Норвегії з багатьма іншими країнами, а також пов'язує окремі регіони між собою. Найбільш популярними є маршрути між чотирма найбільшими містами – Осло, Бергеном, Тронхеймом та Ставангером. Найбільшим аеропортом є Гардермуен, що приблизно за 50 км від Осло. Він є хабом для трьох основних норвезьких авіакомпаній - Scandinavian Airlines System, Norwegian Air Shuttle і Widerøe. Усього ж у країні 48 громадських аеропортів.

Морський транспорт

Берегова лінія Норвегії простяглася більш ніж на 25 000 км, і морський транспорт, як і раніше, відіграє чималу роль як щодо вантажів, так і пасажирів. Узбережжя Норвегії порізано численними фіордами, і материкова частина країни оточена безліччю островів. Тому життєво важливу функцію виконують пороми, що забезпечують зв'язок між материком та островами. Діють звичайні пороми для автотранспорту та швидкісні для пасажирів. А деякі острови обслуговують річкові трамваї.

Регіони Норвегії із розвинуеною природною інфраструктурою:

Лофотенські острови - хайкінг, скелелазіння, північне сяйво.

Гейрангер-фіорд — оглядові майданчики, трекінг.

Ютунхеймен — гірські маршрути та DNT-хижі.

Хардрангерфьорд - водоспади, фруктові сади, льодовик Folgefonna.

Нурлан і Тромс - спостереження за китами, північне сяйво.

3.3. Створення туристичного маршруту Норвегією

Маршрут буде складатися із 4х точок, почнеться у **Берген**, а закінчується у столиці Норвегії – **Осло**.

1. Берген
2. Нерьй-фіорд і Гудванген
3. Флом
4. Осло

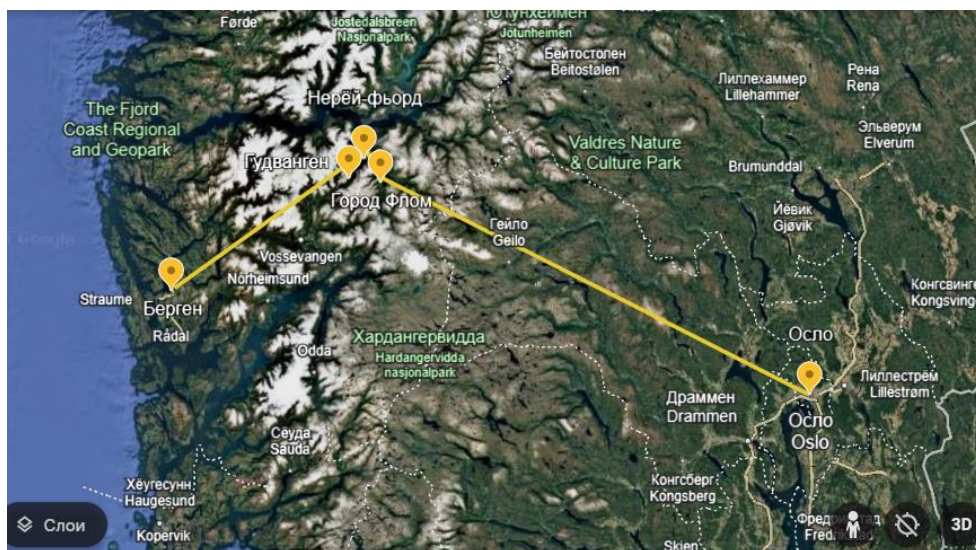

Рис.3.5 Маршрут по Норвегії на карті

Тривалість маршруту: 8 днів

Транспорт на маршруті: поїзд, панорамний поїзд, круїзний пором, автобус

Орієнтовний бюджет: 600-620 € за 5 днів/особу, 28821– 29782 грн, включаючи проживання, харчування та витрати на квитки

Цей маршрут – варіація класичного маршруту Норвегія у мініатюрі. Маршрут починається в Берген і закінчується в Осло.

Берген – друге за величиною місто та колишня столиця Норвегії, одне з найпрекрасніших міст Європи. Центральна частина міста мальовничо розкинулася на пагорбах міського фіорду (Byfjorden Bergen), який відокремлює материкову частину від острова Askøy. Берген часто називають містом 7-ми гір, т.к. місто лежить в оточенні 7 невисоких мальовничих гір, піднявшись на які можна помилуватися чудовими краєвидами.

Гудванген - зовсім крихітне село на норвезьких фіордах, назва якого має дуже поетичне значення: "місце богів". Село лежить у гирлі Нероуфьорда (Вузького фіорда), драматично-прекрасного рукава Согнефьорда. У деяких місцях ширина фіорду становить лише 250 метрів, створюючи особливий ландшафт.

Нерей-фіорд

Протяжність Нерей-фіорд складає близько 17 км, у найвужчому місці ширина фіорду складає всього 250 метрів, гори тут височіють на 1760 метрів над рівнем моря, створюючи драматичні пейзажі. До речі, існує думка, що саме Нерей-фіорд і Гудванген стали прототипом казкової країни Еренделл у диснейському мультфільмі «Холодне серце».

Протяжність круїзу складає близько двох годин, круїз проходить по двох фіордах - Нерей-фіорд і Аурленд-фіорд, від Гудвангена до Флому, через села Урендал і Аурланд. Крім того, кораблі роблять зупинки на вимогу у маленьких селах на фіорді. На маршруті курсують звичайні маленькі кораблики та великі сучасні «преміум» кораблі. Квитки можна придбати онлайн або на місці.

Флом є найпопулярнішим напрямком на Согнефіорді в першу чергу, завдяки розміщенню та зручній логістиці подорожей.

Знаменитий туристичний маршрут «Норвегія в мініатюрі» проходить через Флом і включає поїздку залізницею Флом (старій залізниці, з якої відкриваються чудові краєвиди), а також круїз Нероуфьордом (Nærøyfjord).

Як справжня скандинавська столиця — **Осло** місто модне, стильне, вільне, що уособлює норвезькі традиції та культуру, прекрасну архітектуру та любов норвежців до природи. Нордік стайл відчувається у всьому — в ідеальній чистоті вулиць, витриманій геометрії сучасних будівель, дбайливому ставленні до історії, свіжому диханні фіордів, креативному стріт-арті, мінімалістичному дизайні та екологічності у всьому.

Осло потрібно просто розслаблено гуляти, заглядаючи час від часу в арт-галереї, затишні кафешки і маленькі магазини. Дихати на повні груди, дивитися розплющеними очима і вбирати спокійну і приємну атмосферу цього красивого та самодостатнього міста.

1) Маршрут починається у Берген

Тривалість: 2 дні

Можна прогулятися пішки чарівними вуличками Бергена, помилуватися місцевою архітектурою, прогулятися набережною, скуштувати місцеві смаколики на рибному ринку (Fisketorget), піднятися на фунікулері на гору Фльйон (Fløyen), найдоступнішу з семи гір Бергена. Помилуватися прекрасним видом на місто та міський фіорд, який відкривається з оглядового майданчика.

Дістатися з аеропорту можна місцевим поїздом (Bybanen). Спланувати поїздку до готелю або у квиткових автоматах в аеропорту.

Засіб розміщення

Citybox Bergen - дуже симпатичний і функціональний бюджетний готель неподалік вокзалу Бергена. Номери переважно крихітні, зате з усім необхідним. Електронна реєстрація, електронна карта, загальна кухня з мікрохвильовою піччю, поруч магазин — загалом все, що потрібно для пари днів у Берген.

Орієнтовний бюджет

Готель у Берген — 140 €/ніч.

4 €/квиток поїзд до Бергена.

2) Нерьй-фіорд і Гудванген

Тривалість: 2 дні

Можна затишно проїхати на круїзному кораблі, човні або каяку по Нерой-фіорду - одному з найдраматично-прекрасних рукавів Согнефьорда, побувати в автентичному селі вікінгів, пройти пішки старою поштовою дорогою вздовж фіорду або видертись крутим гірським схилом і незліченними сходинками до в'юпойнта Римстіген, з якого відкривається феєричний вид на фіорд.

Як дістатися із Берген

На місцевому автобусі та поїзді/автобусі з пересадкою в Вос. Гудваген відноситься до транспортної системи Бергена та обслуговується за системою «єдиний квиток».

Квитки можна купити на місці в касах.

Засіб розміщення

Gudvangen Budget Hotel розташований за 300 метрів від пристані, в житловій частині Гудвангена. Невеликий чистенький пансіон. Частина номерів із власними кімнатами, частина — із загальними, добрі сніданки. Загалом, цей варіант за якістю житла мало поступається популярному Fjordhotel, але, при цьому, на порядок дешевше.

Орієнтовний бюджет

Готель у Гудванген — 120 €/ніч

Транспорт з Бергену близько 24 €/квиток

3)Флом

Тривалість: 2 дні

Можна взяти карту пішохідних маршрутів на околицях і провести день наодинці з неймовірною природою фіордів.

Побувати на старій фермі Оттернерс, мальовничо розташованій на фіордах, піднятися на один із найфеєричніших майданчиків Норвегії Stegastein і ще далі в гори до панорамного виду на фіорди.

Пройти на човні до села Ундредал, погуляти в околицях, піднятися до місцевої козячої ферми і скуштуйте місцевий делікатес — коричневий козячий сир.

Як дістатися з Гудванген

На круїзному поромі чи на місцевому автобусі.

Засіб розміщення

Flåm Marina & Apartments - апартаменти, розташовані в 500 метрах від центру, одночасно близько до всього і трохи осторонь тусовки круїзних кораблів, що прибувають. Дуже симпатичні номери з видами на фіорд та затишними терасами. У номерах є маленькі кухні, корисна опція в Норвегії. Номери в апаратах великі, досить бюджетні для подорожей сім'ями або компаніями.

Орієнтовний бюджет

Готель у Фломі - 200 € / ніч

круїзний корабель - близько 30 €/квиток

або місцевий автобус близько 6-7 €/квиток

Кінцева точка маршруту:

4)Осло

Тривалість: 2 дні

Можна провести в Осло пару днів гуляючи пішки або катаючись велосипедом. Покружляти центральними кварталами, поспостерігати за зміною варти в Королівському палаці, перевірити як йде будівництво Нового Національного музею, піднятися на Міську ратушу, відвідати

пару музеїв і досліджувати середньовічну замок-фортецю Akershus. Відчути атмосферу сучасного Осло, влаштувати собі пікнік, скуштувати знамениті норвезькі сендвічі і не менш знамениті норвезькі вафлі.

Як дістатися з Флому

На прямому поїзді через Фломську панорамну залізницю та Мірдал. Дивіться посилання на транспорт у розділі корисних посилань, на сайті можна купити коннект-квиток до Осло. Пересадка зазвичай досить коротка, але станція Мірдал зовсім крихітна, на пересадку знадобиться не більше п'яти хвилин

Засіб розміщення

Frogner House Apartments - симпатичний сучасний і функціональний апартамент-готель, зручно розташований за 400 метрів від набережної.

Досить великі номери з власними кухнями, мінімальний скандинавський дизайн, сніданки в номер. Номери є як однокімнатні, так дво-, три-кімнатні для сімейств та компаній.

Орієнтовний бюджет

Готель в Осло - 160 € / ніч

Поїзд Осло-Мірдал (Myrdal) — Флом (Flåm) близько 70 €/квиток.

Мій туристичний маршрут - це гармонійне поєднання унікальних природних ландшафтів фіордів з міською культурною спадщиною, а також у логічному та зручному маршруті, який поступово відкриває туристу найкращі сторони Норвегії.

Маршрут ідеально побудований з точки зору логістики: західне узбережжя → внутрішні фіорди → центральна частина країни → Осло. Він не потребує повернення до точки старту, що буде зручним для туристів.

Фокус уваги на наймальовничіший фіорд – Нерьйфіорд. Це один із найвузжчих і найкрасивіших фіордів у світі, включений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Гудванген – ідеальне місце для знайомства з культурою вікінгів і для спокійного “занурення” у природу.

Флом – це туристичне селище у серці Аурландс-фіорду, яке стало відомим завдяки мальовничим пейзажам, річковим круїзам, трекінговим маршрутам та екологічним ініціативам.

Звідси починається Фломська залізниця (Flåmsbana) – одна з наймальовничіших залізничних доріг у світі, яка проходить через гірські тунелі та долини з водоспадами. Це одна з головних родзинок маршруту. Поєднання природи з урбаністикою (Берген і Осло) Берген – “ворота до фіордів”, місто з історичною гаванню Брюгген (ЮНЕСКО), атмосферою дощу і дерев’яної архітектури.

Осло – сучасна столиця з акцентом на екологічність, парки, культурні центри (Опера, Мунк-музей, музеї вікінгів). Усі точки маршруту з’єднані екологічно чистим транспортом – потягами, електричними катерами, автобусами.

Цей маршрут — це компактна, але надзвичайно насичена подорож, що дозволяє відчути дух Норвегії :фіорди, природа, історія вікінгів і сучасна скандинавська культура.

Висновок до третього розділу

У третьому розділі було проаналізовано практичне Норвегія ефективно перетворює свої унікальні природні ресурси на повноцінний туристичний продукт, який приваблює мандрівників з усього світу.

Розглянуто основні напрямки природного туризму, серед яких важливе місце займають екотуризм, активний відпочинок, а також екстремальні види туризму. Ці форми туризму ґрунтуються на гармонійному поєднанні природних умов і бажання туристів отримати унікальний, незабутній досвід.

Окрему увагу приділено аналізу туристичної інфраструктури, яка забезпечує комфортне та безпечне перебування туристів у природному середовищі.

Мережа готелів, екологічних кемпінгів, туристичних притулків, добре розроблені маршрути з інформаційними пунктами та навігацією,

зручні види транспорту – все це створює сприятливі умови для розвитку сталого туризму та зменшує антропогенне навантаження на навколишнє середовище.

Таким чином, можна зробити висновок, що Норвегія є прикладом країни, яка не лише володіє значним природним потенціалом, а й успішно інтегрує його у туристичну сферу, забезпечуючи стійкий розвиток галузі з урахуванням екологічних стандартів, потреб туристів та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

використання природного потенціалу Норвегії в розвитку туристичної індустрії.

Висновки

У процесі дослідження було здійснено комплексний аналіз природного туризму як сучасного напрямку туристичної діяльності, його теоретичних засад, практичного значення та специфіки реалізації на прикладі Норвегії. Робота підтвердила, що природний туризм є однією з найбільш перспективних і динамічних форм туристичної активності в умовах глобального попиту на сталий і екологічно безпечний відпочинок.

Охарактеризовано природно-географічні особливості Норвегії, що сприяють розвитку туризму. Досліджено основні види туризму, що базуються на природних ресурсах країни. Визначено перспективи використання природного потенціалу для подальшого розвитку туристичної сфери.

Було розглянуто поняття природного туризму, його основні види, а також роль природних ресурсів у розвитку туристичної галузі.

Особливу увагу приділено популярності природного туризму у світі, зокрема розвитку екотуризму, активного та пригодницького туризму як форм взаємодії людини з природою.

Також було проаналізовано природні передумови Норвегії як одного з лідерів у галузі природного туризму.

Географічне положення, багатство фіордів, льодовиків, гірських масивів, численних національних парків і сприятливий для туризму клімат — усе це формує потужну природну базу для туристичної діяльності. Норвегія є прикладом країни, де охорона природи поєднується з активним її використанням у рекреаційних цілях. Було досліджено як саме використовується природний потенціал Норвегії у туристичній індустрії.

Визначено основні напрями природного туризму (екотуризм, активний, екстремальний відпочинок), а також розглянуто рівень розвитку інфраструктури: наявність, кемпінгів, туристичних маршрутів, що відповідають високим стандартам якості та безпеки. У межах роботи також запропоновано туристичний маршрут, який логічно поєднує ключові природні об'єкти та культурні центри країни (Берген – Нерьй-фіорд і Гудванген – Флом – Осло), демонструючи ефективне використання природного ресурсу у формуванні туристичного продукту.

Отже, результати дослідження підтвердили, що природний туризм у Норвегії є прикладом гармонійного поєднання екологічної свідомості, сталого управління ресурсами та високого рівня туристичного обслуговування. Досвід Норвегії може бути цінним орієнтиром для інших країн, що прагнуть розвивати туризм на основі природного потенціалу без шкоди для довкілля.

Список використаних джерел

1. Бойко, В. М. Основи туризмознавства: навчальний посібник / В. М. Бойко. — Київ: Центр учбової літератури, 2021. — 256 с.
2. Гальчинський, А. С. Географія туризму: підручник / А. С. Гальчинський. — Львів: Світ, 2019. — 312 с.
3. Коваль, І. І. Розвиток природного туризму в країнах Північної Європи: сучасні тенденції // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. — 2021. — № 4. — С. 78–85.
4. Скуратівський, В. А. Екотуризм: теорія і практика / В. А. Скуратівський. — Київ: Альтерпрес, 2018. — 188 с.
5. Visit Norway. Official Travel Guide to Norway [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.visitnorway.com>
6. Міністерство клімату і довкілля Норвегії. Національні парки Норвегії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.miljodirektoratet.no>
7. «Що представляє собою норвезька традиція "хїтте" і чому сьогодні вона так важлива» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://d3ld30kzd56hnr.cloudfront.net/post/что-является-собою-норвежская-традиция-хитте-и-почему-сегодня-она-так-важна/>
8. Шевченко, С. А. Особливості розвитку туризму в Норвегії // Молодий вчений. — 2023. — № 5(502) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://moluch.ru/archive/502/110269>
9. Radisson Blu Scandinavia Hotel, Oslo – Wikipedia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Radisson_Blu_Scandinavia_Hotel,_Oslo
10. Лофотенські острови — перлина Північної Норвегії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://kuku.travel/country/norvegiya/goroda-i-kurorty-norvegiya/lofotenskie-ostrova/lofotenskie-ostrova-zhemchuzhina-severnoj-norvegi>

11. Регіони Норвегії і напрямки для подорожей [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://loveyouplanet.com/putevoditel-po-norvegii/regionyi-norvegii-i-napravleniya-dlya-puteshestviy>
12. Norway's geographic diversity — Medium [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://medium.com/eggheado-geography/c1cf9965382d>
13. Природоохоронні території Норвегії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://lookmytour.com/countries/norway/basic-info/prirodohrannye-territorii>
14. Заповідники Норвегії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://no.igotoworld.com/ru/poi_catalog/3721-87-reserves-norway.htm
15. Національні парки Норвегії (коротко) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://megavtogal.com/pereskazy1/nacionalnye-parki-norvegii-kratko.html>
16. Norway Travel Guide — OrangeSmile.com [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.orangesmile.com/destinations/norway/index.htm>
17. Breheimen National Park — Alphapedia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://alphapedia.ru/w/Breheimen_National_Park
18. Top 10 National Parks in Norway — Touropia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.touropia.com/national-parks-in-norway>
19. National Parks in Norway — Visit Norway [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.visitnorway.com/things-to-do/nature-attractions/national-parks>
20. Туристські ресурси Норвегії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://studbooks.net/606214/turizm/turistskie_resursy_norvegii — Дата звернення: 20.05.2025.
21. Природа і географія Норвегії — Nordtravel [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nordtravel.art/priroda-i-geografiya-norvegii>
22. Топ-10 місць Норвегії — NordicTravel.ua [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nordictravel.ua/vdohnovlenie/norvegija/top-10-mest-norvegii>

23. Білоголова, Т. Туризм у Норвегії: екологічні підходи до організації природних маршрутів // Tourlib.net [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/bilogolova.htm
24. Adventure tours in Norway — VYO Travel [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://vyo.travel/tours/adventure-norway>
25. Norway — TCC.ua [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://tcc.ua/countries/norway>